

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Факультет здоров'я людини

Кафедра педагогіки, журналістики та міжкультурних комунікацій

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

**до випускного кваліфікаційного проєкту освітньо-кваліфікаційного
рівня «магістр»
спеціальності С7 «Журналістика»**

**на тему: Авторський журналістський проєкт «Роль та методи фактчекінгу в
умовах війни: перевірка новин як інструмент протидії інформаційно-
психологічним операціям та дезінформації»**

Виконав: магістр групи ЖУР–24дз Смородська Дар'я Романівна

**Керівник: к.н.соц.комун., доцент кафедри педагогіки, журналістики та
міжкультурних комунікацій, С. С. Зайцева**

Завідувач кафедри: д.філос.н., проф. Н. В. Барна

Рецензент:

**к.філол.н., доцент, доцент кафедри германської філології Сумського
державного університету, Л. В. Щигло**

Київ 2025

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Факультет здоров'я людини

Кафедра педагогіки, журналістики та міжкультурних комунікацій

Освітньо-кваліфікаційний рівень

магістр

Спеціальність

С7 «Журналістика»

ЗАВДАННЯ
НА МАГІСТЕРСЬКИЙ ПРОЄКТ СТУДЕНТЦІ

Смородській Дар'ї Романівні

1. Тема проєкту: Авторський журналістський проєкт **«Роль та методи фактчекінгу в умовах війни: перевірка новин як інструмент протидії інформаційно-психологічним операціям та дезінформації»**

Керівник роботи: кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент кафедри педагогіки, журналістики та міжкультурних комунікацій Зайцева С. С.

Затверджені розпорядженням по кафедрі від « » 2025 року

2. Строк подання студентом роботи: грудень 2025 року.

3. Вихідні дані до роботи: розглянути й дослідити тему дезінформації, фейків та ІПСО в новинному просторі України й не тільки. Описати теоретико-методологічну роль перевірки інформації в умовах воєнного стану. Визначити роль фактчекінгу при публікації й поширенні таких новин

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які треба розробити):

- визначити дефініції фактчекінга і чому він важливий в інформаційній війні;

- розповісти, які є види дезінформації та як її перевірити й спростувати журналісту;
- визначити, яку роль в поширенні фейків та ПСГО відіграють соціальні мережі та штучний інтелект;
- створити практичний медіапродукт – серію з 10 публікацій, спрямованих на поширення обізнаності про дезінформацію та фактчекінг;
- проаналізувати діяльність онлайн-видання Truthful Reporting, де публікувалися матеріали;
- описати цільову аудиторію творчого проєкту та його призначення.

5. Дата видачі завдання:

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва роботи дипломного проєкту (проєкту)	Строк виконання етапів проєкту (роботи)	Примітка
1	Вибір теми роботи, вивчення наукової літератури, затвердження теми та керівника	Вересень 2025	
2	Аналіз літературних джерел за темою роботи	Жовтень 2025	
3	Робота над матеріалами	Жовтень 2025	
4	Робота над теоретичною частиною. Подання теоретичної частини для читання науковим	Листопад 2025	

	керівником		
5	Усунення помилок відповідно до зауважень наукового керівника. Подання на друге читання	Листопад 2025	
6	Робота над практичною частиною дослідження, написання висновків. Попередній аналіз, перевірка стану виконання роботи. Подання на читання науковим керівником.	Грудень 2025	
7	Доопрацювання роботи з урахуванням рекомендацій наукового керівника. Подання роботи науковому керівникові та рецензентові на підготовку відгуку та рецензії.	Грудень 2025	

Авторський журналістський проєкт: «Цикл статей про роль, фактчекінгу, перевірку інформації й необхідності боротьби з дезінформацією».

План укладено відповідно до методичних рекомендацій до випускного кваліфікаційного проєкту освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» спеціальності С7 Журналістика:

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФАКТЧЕКІНГУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
1.1. Поняття фактчекінгу в сучасних комунікаційних студіях: сутність, функції та принципи	11
1.2. Інформаційно-психологічні операції та дезінформація в умовах війни: механізми впливу та типологія маніпуляцій	15
1.3. Методологічні підходи та інструменти перевірки фактів: класифікація, алгоритми, міжнародні стандарти	20
РОЗДІЛ 2. ФАКТЧЕКІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ТА ІСО ПІД ЧАС ВІЙНИ	
2.1. Ефективність методів перевірки новин: кейси, результати, проблеми..	26
2.2. Стратегічні шляхи розвитку українського фактчекінгу: технологічні інновації та медіаграмотність.....	36
2.3. Аналіз авторського проєкту: оцінка ефективності, переваг, недоліків..	41
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ МАТЕРІАЛІВ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57
ДОДАТКИ.....	62

ВСТУП

Актуальність дослідження. У контексті повномасштабної війни, коли інформаційний простір України став одним із ключових напрямів збройного протистояння, питання достовірності новин та відповідального медіавиробництва виходять на передній план журналістських досліджень. Медіа щоденно працюють у надзвичайно напружених умовах: інформаційні атаки, масовані кампанії дезінформації, робота ботів і тролів, навмисне перекручування фактів та поширення фейків стали регулярними інструментами інформаційно-психологічних операцій противника. Журналістика, яка традиційно покликана забезпечувати суспільство перевіреною інформацією, у воєнний час набуває особливої ваги – адже кожна неперевірена новина може спричинити паніку, підірвати суспільну довіру, вплинути на бойові дії або стати складовою складної маніпулятивної тактики. Саме тому фактчекінг як професійна журналістська практика набуває статусу одного з центральних інструментів інформаційної оборони держави.

Верифікація даних та критичний аналіз повідомлень стають основою інформаційної безпеки держави, а журналісти – важливими суб'єктами інформаційного спротиву, що є актуальною темою для дослідження.

Особливості воєнного часу – нестача перевіреної інформації, швидкість оновлення подій та навмисні ворожі вкиди – зумовили необхідність переосмислення традиційних журналістських стандартів, доповнюючи їх алгоритмами кризової комунікації та інструментами гібридної аналітики. Саме такі завдання нині стоять перед сучасними науковцями, які прагнуть посилити верифікацію правди у щоденних новинах, які поширюють журналісти.

Військовий сценарій потребує більше відповідальності не лише для професійних журналістів, але й для всіх, хто бере участь в обміні інформацією, наприклад, громадян, які повідомляють новини, блогерів та користувачів соціальних медіа платформ, які стали основним джерелом новин. Злиття аматорської журналістики та контенту, створеного

користувачами, розмиває межу між професійною журналістикою та інформацією, яка переходить з одного кінця спектру журналістики-видавництва до користувача. За таких обставин перевірка фактів більше не існує як внутрішній редакційний етап, а стає багаторівневою системою, в якій оцінка надійності тверджень є питанням міждисциплінарної співпраці, що спирається на стандарти журналістики, сферу інформаційної безпеки, цифрові інструменти та ноу-хау експертів з інформаційної безпеки. Слід враховувати вплив алгоритмів соціальних платформ на формування інформаційного порядку денного під час війни. У випадку автоматизованих систем розповсюдження контенту часто пріоритет надається більш емоційно насиченим, конфліктним або сенсаційним повідомленням, що створює додаткову складність для перевірки фактів та менше верифікації автентичної інформації. Водночас журналісти повинні не лише підтверджувати факти, але й змагатися за аудиторію та балансувати своєчасність, етику та точність повідомлень у цьому середовищі.

Таким чином, подальше вивчення цих процесів дає уявлення про те, як новинна журналістика була сформована використанням цифрової війни. Крім того, пов'язаний з актуальністю є психологічний аспект споживання новин під час війни. Інформаційна втома, тривога та аудиторія, яка споживає менше критичної та освітньої інформації, призводять до сприйняття інформації як інформації без критичного мислення, що робить маніпуляцію більш успішною стратегією. У перевірці фактів та її ролі в таких обставинах перевірка фактів відіграє роль не лише у верифікації надійності, але й стає засобом забезпечення стійкості в суспільстві, забезпечення довіри до медіа та сприяння підтримці інформаційної гігієни. Крім того, війна прискорила впровадження нових технологічних рішень у практику журналістики на основі використання відкритих даних, інструментів OSINT, аналізу геолокації та штучного інтелекту для верифікації візуального та текстового контенту.

Розуміння того, чи працюють ці інструменти, і коли вони працюють, а також які їхні етичні та правові межі, стало передумовою для розвитку

сучасної журналістики. Ось чому дослідження перевірки фактів в умовах воєнного часу також набувають стратегічного значення: це допомагає створити нові професійні стандарти, які можуть зробити суспільство інформаційно стійким в умовах тривалого збройного конфлікту.

Об'єкт дослідження – фактчекінг як сучасна медіапрактика, що забезпечує виявлення, перевірку та спростування неправдивої інформації в умовах воєнного часу.

Предмет дослідження – методи, інструменти та комунікаційні стратегії фактчекінгу, які застосовуються для протидії дезінформації та інформаційно-психологічним операціям на інформаційний простір України після 2022 року. Також в роботі розглядаються конкретні випадки поширення й перевірка візуального контенту, зокрема фото- та відеоматеріалів. Від 2023 року в інформаційному просторі почали з'являтися дедалі якісніші deepfake-відео, спрямовані на дискредитацію Сил оборони України: від підроблених «звернень» керівників держави до відео нібито військових, які скаржаться на командування або закликають до непокори. Аналіз цих матеріалів вимагав поєднання журналістських методів з технічною експертизою.

Крім того, ми визначили, що в контексті поширення дезінформації найбільш проблемними платформами залишаються Telegram, TikTok, X та частково Facebook. Telegram сформував окрему «токсичну екосистему», у межах якої сотні каналів транслюють узгоджені меседжі, часто маскуючись під українські джерела. TikTok став простором для первинного «засівання» ШІ-генерованих відео, що швидко отримують великі охоплення завдяки алгоритмам рекомендацій. Ці соцмережі розглядалися як найактивніші поширювачі дезінформації, адже вони фактично не перевіряються й навіть не регулюються Національною Радою з питань телебачення та радіомовлення, яка б не допускала поширення неправдивої інформації.

Мета роботи полягає у аналізі деяких з ролей фактчекінгу в умовах війни та з'ясуванні того, яким чином професійна перевірка фактів дозволяє нейтралізувати маніпулятивний контент, зменшувати рівень соціальної вразливості та підтримувати інформаційну стійкість суспільства.

Для досягнення мети передбачається виконати низку **завдань**:

- окреслити сутність фактчекінгу в контексті сучасних комунікаційних студій;
- проаналізувати природі дезінформації, інформаційно-психологічних операцій та механізмів їх поширення;
- систематизувати методологічні підходи та інструменти перевірки фактів, актуальні в умовах війни;
- дослідити українські фактчекінгові практики після 2022 року та оцінити їхню ефективність у протидії маніпулятивним кампаніям;

визначити перспективи розвитку фактчекінгу в Україні, з огляду на технологічні зміни, цифровізацію медіасфери, інтенсивне використання штучного інтелекту та необхідність підвищення медіаграмотності населення.

Теоретико-методологічну основу роботи становлять сучасні дослідження у сфері журналістики, комунікаційних студій, соціальної психології та медіаграмотності, що розкривають сутність інформаційних маніпуляцій, механізмів поширення фейків, впливу ІІСО на суспільні настрої та інституційну стабільність. Використано напрацювання Почепцова Г., Атаманової Н., Бабака А., Вардл К., Гришиного М., Європейської обсерваторії журналістики, Іванова В., Шевченко В., Була С., Глущука Є., Горбуліна В., Гороховського О., Гуржія С., Гуцуляк Д., Ейсмунта В., Єфтені Н., Іванова В., Маруфенка В., Шмиголя Н., Мудрої І., Пічурової З., Почепцова Г., Приходькіної Н., Ратушної Т., Романюк В., Свідерської О., Сісіної Л., Скіпора В., Тонкіх Ю., Улибіна В., Шкарпової О. та інших українських та міжнародних науковців та організацій з протидії дезінформації.

Застосована методологія ґрунтується на поєднанні системного, комунікативного та критичного підходів, що дозволяє комплексно описати інформаційні процеси воєнного часу.

Методи дослідження охоплюють контент-аналіз медіаматеріалів, порівняльний аналіз міжнародних та українських фактчекінгових стандартів, кейс-стаді, що дають змогу простежити особливості верифікації даних у

конкретних ситуаціях, а також елементи дискурс-аналізу для з'ясування механізмів маніпуляцій та динаміки їхнього впливу. Використання якісних методів аналізу дозволяє зосередитися на глибинному вивченні інформаційних операцій та оцінити ефективність реакції медіаспільноти на них.

Структура роботи логічно підпорядкована меті та завданням дослідження. У вступі обґрунтовується актуальність теми, визначаються ключові поняття, підходи та методи. Перший розділ присвячено теоретико-методологічним основам фактчекінгу: у ньому розглядаються його сутність, функції, принципи, а також механізми поширення дезінформації та ПСО у воєнних умовах і міжнародні стандарти перевірки фактів. Другий розділ має практичний характер і фокусується на аналізі українських фактчекінгових ініціатив, оцінюванні ефективності їхніх методів і визначенні стратегічних напрямів подальшого розвитку вітчизняної системи верифікації інформації. Завершують роботу висновки, у яких підсумовано результати дослідження та окреслено перспективи використання фактчекінгу як ключового інструмента інформаційної безпеки держави.

Апробація дослідження. Основні положення, висновки і рекомендації дослідження обговорювалися під час попереднього захисту кваліфікаційної роботи на засіданні кафедри.

Автор взяла участь у VI Міжнародній науковій конференції «Теорія модернізації в контексті сучасної світової науки», Україна, м. Івано-Франківськ.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФАКТЧЕКІНГУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

1.1. Поняття фактчекінгу в сучасних комунікаційних студіях: сутність, функції та принципи

У сучасних комунікаційних студіях фактчекінг розглядається як одна з ключових професійних практик журналістики, що сформувалася на перетині класичних медійних стандартів та глобальних викликів інформаційної доби. Поява цього терміна у західному медіапросторі пов'язана з переосмисленням ролі журналіста в умовах зростаючих потоків даних, політичної поляризації та поширення свідомо неправдивих повідомлень. Спершу процедура перевірки фактів була внутрішнім редакційним елементом і стосувалася переважно коректності цитат, статистики чи фактів у друкованих медіа. Згодом, із розвитком цифрових платформ, вона трансформувалася у самостійний напрям роботи, що поєднав редакторську відповідальність із системними інструментами верифікації. Про це свідчать численні дослідження глобальних фактчекінгових проєктів, огляди яких подає А. Бабак, аналізуючи міжнародні ініціативи та їхній вплив на підвищення стандартів достовірності новин [2].

Розвиток фактчекінгу зумовлений і тим, що журналістика дедалі частіше стикається з явищами, які раніше не були системними – масовими інформаційними маніпуляціями, фабрикацією свідчень, технологіями створення фейкових відео, а також розмиванням меж між інформацією, інтерпретацією та пропагандою. У комунікаційних студіях існує кілька наукових підходів до визначення цього явища. Одні дослідники інтерпретують фактчекінг як інструмент суспільного контролю за публічними висловлюваннями та політичними заявами, інші – як форму протидії маніпуляціям, що ґрунтується на критичному аналізі джерел і доказів. В окремих працях він визначається як частина ширшої культури доказовості, яка передбачає відповідальне використання інформації та

прозорість її походження. Саме так підходить до проблеми Г. Почепцов, розглядаючи фейк як технологію спотворення реальності, що потребує спеціалізованих методів відновлення істинного змісту [23].

Разом із тим фактчекінг чітко відрізняється від суміжних жанрів: на відміну від журналістського розслідування, він не завжди передбачає багатомісячну збірку матеріалу; порівняно з OSINT-розвідкою, не зосереджується виключно на аналізі даних із відкритих джерел; а на відміну від редакторської верифікації, виходить за межі внутрішнього редагування тексту і стає публічним пояснювальним ресурсом. Синтез цих підходів підкреслює, що фактчекінг став структурним елементом медійної екосистеми цифрової епохи, де правдивість інформації дедалі більше визначає рівень довіри до медіа та інституцій.

У процесуальному вимірі фактчекінг являє собою послідовну діяльність, спрямовану на встановлення фактичної точності повідомлення. Його сутність полягає у зверненні до перевірених джерел, аналізі первинної інформації, ретельному вивченні контексту, а також пошуку оригінальних доказів, що підтверджують або спростовують твердження. Фактчекер працює не зі словами, а з реальністю, встановлюючи відповідність між висловлюванням та фактологічною основою. Сучасні дослідники журналістики наголошують, що критерієм успішності такої роботи є не лише правильність висновку, а й прозорість шляху до нього, адже саме методологічна відкритість створює атмосферу довіри між медіа та аудиторією [17]. Звідси випливає важливий професійний принцип: фактчекінг не може ґрунтуватися на припущеннях чи інтуїції – він є практикою системного доказового мислення.

У науковій літературі виокремлюються кілька ключових функцій фактчекінгу. Передусім він виконує інформаційну функцію, очищуючи медіапростір від неправдивих чи маніпулятивних даних і повертаючи аудиторії орієнтири реальності. Не менш значущою є освітня функція, що проявляється у підвищенні рівня критичного мислення: систематичне спростування фейків формує в суспільства здатність усвідомлено аналізувати повідомлення та відрізнити достовірні джерела від сумнівних. У

психологічному та соціальному аспектах фактчекінг виконує захисну функцію, оскільки знижує вразливість населення до інформаційно-психологічних операцій, а також протидіє поширенню паніки й чуток – явищ, які докладно аналізує Є. Глушук, вивчаючи природу фейків як інструменту тиску у воєнний час [5]. У свою чергу, для самих медіа фактчекінг набуває репутаційного значення, адже системна робота з перевіркою фактів підвищує довіру аудиторії. Нарешті, у політичному вимірі, як зазначає Н. Приходькіна, він стабілізує суспільні процеси, підтримує прозорість влади та зменшує ризик поширення дезінформаційних наративів [24].

Принципи фактчекінгу формують етичний каркас цієї діяльності. Дослідники медійної етики та практики професійної журналістики вказують на важливість неупередженості, яка проявляється у відмові від політичної заангажованості та визнанні лише фактичних доказів як підстави для висновків. Другим принципом є доказовість, що передбачає ретельну роботу з підтвердженнями, доступними для перевірки іншими. Прозорість методів – обов'язкова умова, яка дає змогу аудиторії відстежити логіку фактчекера та оцінити її об'єктивність. Верифікованість результату означає можливість незалежного відтворення процесу перевірки. У воєнний час особливої ваги набуває принцип оперативності, оскільки затримка зі спростуванням може спричинити деструктивні суспільні наслідки. Дотримання етичної відповідальності під час публікації спростувань забезпечує баланс між захистом суспільства та недопущенням шкоди для окремих громадян чи військових структур.

В умовах російсько-української війни фактчекінг трансформувався у стратегічний інструмент інформаційної оборони. Якщо до 2022 року ця практика була важливою, але не завжди центральною у роботі редакцій, то після початку повномасштабного вторгнення її значення різко зросло. Масові ІІСО, технології deepfake, розповсюдження маніпулятивних наративів через Telegram-канали та соціальні мережі створили потребу у швидкій, алгоритмізованій та професійній перевірці повідомлень. Дослідники журналістики та інформаційної безпеки, зокрема Д. Гуцуляк, наголошують,

що фактчекінг у гібридних конфліктах стає не просто журналістською практикою, а складовою національної стійкості [10]. Це посилює вимогу до формування спеціалізованих команд, які здатні працювати з великими масивами даних, використовувати інструменти цифрової верифікації та взаємодіяти з міжнародними платформами для блокування фальсифікованого контенту.

Отже, сучасне наукове осмислення фактчекінгу свідчить про його перехід від допоміжної редакторської функції до системного та методологічно прописаного напрямку журналістики, здатного активно впливати на якість інформаційного середовища. Його зміст, функції та принципи визначаються як професійними стандартами, так і ширшими суспільними викликами, у відповідь на які журналістика повинна забезпечувати достовірність, відповідальність і стійкість інформаційного простору.

1.2. Інформаційно-психологічні операції та дезінформація в умовах війни: механізми впливу та типологія маніпуляцій

В умовах сучасних воєнних конфліктів дезінформація перестає бути лише побічним явищем інформаційного обміну і перетворюється на один із ключових інструментів ведення гібридної війни. Дослідники гібридних загроз підкреслюють, що інформаційний вимір сьогодні тісно інтегрований із воєнним, економічним, дипломатичним, а отже, обстріли, диверсії й інформаційні кампанії сприймаються як елементи єдиного стратегічного плану противника [6]. Поняття «гібридна агресія» в українському дискурсі пов'язують насамперед із системним використанням медіа, соціальних мереж і цифрових платформ для формування спотвореного образу реальності, впливу на прийняття політичних рішень і розхитування довіри до інституцій. На цьому тлі дезінформація постає не як випадкова помилка, а як свідомо сконструйована інформаційна зброя, спрямована на конкретні аудиторії з чітко окресленими політичними та військовими цілями.

У науковій літературі дезінформацію визначають як навмисне поширення неправдивих або частково правдивих повідомлень із метою ввести аудиторію в оману, змінити її оцінки й поведінку на користь суб'єкта впливу [20]. В українському контексті ця категорія особливо тісно пов'язана з феноменом фейку як окремої форми інформаційної маніпуляції, що спирається на емоційне шокування, сенсаційність і спрощені пояснювальні моделі складних подій [23]. Дослідники наголошують, що дезінформація в умовах війни виконує одразу кілька стратегічних функцій: деморалізує населення та військових, підриває довіру до влади, формує у міжнародній аудиторії образ «невдачі» чи «хаосу» в державі-жертві, а внутрішній аудиторії держави-агресора забезпечує зручні виправдання для ескалації насильства [5]. Об'єктами такої інформаційної атаки стають як широкі групи – населення прифронтових регіонів, мобілізаційний ресурс, міжнародні партнери, – так і конкретні інституції: армія, уряд, журналістська спільнота, правозахисні організації.

Окремий пласт досліджень стосується ролі медіа як каналу поширення, але водночас і як потенційного фільтра та бар'єра для дезінформації. Частина авторів наголошує, що традиційні та онлайн-медіа часто стають «ретрансляторами» маніпулятивного контенту – як через недостатню перевірку фактів, так і через прагнення до оперативності та «віральності» [1]. Інші, навпаки, акцентують на відповідальній позиції редакцій, які розробляють внутрішні стандарти роботи з підозрілою інформацією, співпрацюють із фактчекінговими платформами і свідомо відмовляються від передруку неперевіраних матеріалів [31]. Таким чином, медіа в гібридній війні є водночас зоною ризику і простором спротиву: саме через них дезінформація здатна набувати легітимного статусу «новини», але саме вони й можуть зупиняти її просування, якщо інтегрують інструменти професійної перевірки та етичні стандарти.

Таїсія Ратушна у своїй статті зазначає, повномасштабна війна лдещо змінила інформаційний простір. Соціальні мережі тепер відіграють ключову роль у поширенні інформації, поєднуючи функції оперативного інформування та каналу для розповсюдження фейкових повідомлень. Актуальність її дослідження зумовлена необхідністю аналізу механізмів поширення дезінформації та оцінки її впливу на громадську думку й інформаційну стійкість суспільства [26].

У цьому контексті ключовим поняттям стають інформаційно-психологічні операції (ІПСО), які у воєнних дослідженнях розглядають як комплекс скоординованих дій, спрямованих на цілеспрямовану зміну сприйняття, емоційного стану та поведінки певних груп населення або військових підрозділів. Якщо класична пропаганда орієнтується переважно на довготривале формування потрібних наративів, то ІПСО відзначаються більшою точковістю, часовою обмеженістю та гнучкістю у виборі інструментів. У політичній науці та комунікаційних студіях зазначається, що такі операції мають чітко визначені цілі: деморалізувати противника, дестабілізувати суспільно-політичну ситуацію, посилити відчуття хаосу й безпорадності, спровокувати конфлікти всередині еліти або між владою й

громадянами, а також вплинути на позицію міжнародної спільноти [15]. Структурно ІПСО включають кілька етапів: аналітичну підготовку (збір даних про вразливі точки суспільства), створення інформаційного продукту (фейків, напівправдивих повідомлень, «зливів»), поширення через різні канали, подальше підсилення через повторні публікації, коментарі й «експертні оцінки» та закріплення потрібного образу чи нарративу в масовій свідомості.

Механізми впливу дезінформації та ІПСО багато в чому спираються на знання про емоції та когнітивні викривлення. Дослідники маніпулювання інформацією показують, що страх, паніка, гнів і відчуття несправедливості є надзвичайно потужними мотиваційними тригерами, які штовхають людей до імпульсивних рішень, радикальних оцінок і поширення неперевіраних повідомлень [8]. Пропагандисти цілеспрямовано конструюють повідомлення так, щоб активувати найпоширеніші когнітивні упередження: схильність підтверджувати вже наявні переконання (confirmation bias), орієнтацію на найяскравіші, емоційно насичені приклади (availability heuristic), потребу в простих поясненнях складних процесів. До цього додається маніпулювання довірою до авторитетних джерел: фейкові новини часто подаються від імені «військових експертів», «очевидців» або «всередині поінформованих інсайдерів», що підсилює їхню переконливість для нефахової аудиторії.

Окремий внесок у розуміння механіки дезінформації зробили дослідження, присвячені соціальним мережам і цифровим платформам як середовищу для реалізації маніпулятивних стратегій. Показано, що Telegram, TikTok, X, Facebook стають не просто майданчиками комунікації, а цілісною інфраструктурою для ІПСО: завдяки можливостям анонімності, сегментації аудиторій і швидкого масштабування контенту вони створюють майже ідеальні умови для розгортання дезінформаційних кампаній [9]. Дослідниці телеграм-каналів як новітніх інструментів масових комунікацій наголошують на їхній гібридній природі: поєднання новинного формату, авторських коментарів і чуток робить такі канали особливо впливовими й водночас мало контрольованими у правовому полі [16; с. 36]. Алгоритмічні механізми

платформ, що підсилюють контент із високою залученістю, додатково сприяють циркуляції фейків: чим більш шокуючим є повідомлення, тим більша ймовірність, що його підхоплять рекомендаційні системи.

Типологія маніпуляцій, яку пропонують сучасні дослідники, дозволяє чіткіше побачити різні рівні спотворення інформації. На одному полюсі – повністю вигадані фейки, де подія, факт або цитата просто не існують у реальності. Вони будуються на відвертій інвенції, але маскуються під «ексклюзив», «злив» чи свідчення «очевидця», що унеможлиблює легку перевірку для пересічного користувача [20]. На іншому – напівправа, де реальний факт або подія подаються в спотвореному контексті, з пропущеними важливими деталями або під вигідним для пропаганди кутом. Особливу небезпеку становлять маніпуляції з цитатами – коли окремі висловлювання політиків, військових чи міжнародних партнерів вириваються з контексту і підкріплюють наперед задані наративи. У медіапрактиці широко описано також фальсифікацію документів, фото й відео, яка з розвитком технологій deepfake та генеративного ШІ набуває дедалі більш правдоподібних форм, що істотно ускладнює роботу журналістів і фактчекерів [13]. Псевдоекспертність і «інсайди» від невідомих «аналітиків» слугують додатковим інструментом переконання, а довготривалі дискредитаційні кампанії проти конкретних інституцій чи підрозділів (зокрема Збройних Сил, окремих бригад, волонтерських спільнот) формують у частини аудиторії стабільні негативні стереотипи.

В умовах війни – це особи, які за гроші Росії або за внутрішнім переконанням надають некоректні «експертні» висновки щодо різних галузей [25].

Специфіка поширення дезінформації в Україні після 2022 року стала предметом окремих емпіричних досліджень. Науковці та аналітики відзначають, що телеграм-канали у воєнний час перетворилися на одну з головних платформ для ПСО: поєднання швидкості, відносної анонімності й відсутності ефективних механізмів модерації зробило їх зручним інструментом для російських агентурних мереж та проксі-структур [9; с. 32].

Описано характерні риси російських маніпулятивних наративів – апеляції до «зради», перебільшення внутрішніх конфліктів у владних та військових колах, експлуатація чутливих тем втрат, мобілізації, соціально-економічної вразливості [5]. Водночас частина дезінформаційних кампаній орієнтується не лише на внутрішню українську аудиторію, а й на зовнішню – через англійські та іноземні ресурси, спрямовані на формування уявлень про Україну як «нестабільну», «корумповану» чи «радикалізовану» державу.

Важливою складовою сучасних досліджень є аналіз того, як саме фактчекінг може нейтралізувати ІІСО та руйнувати дезінформаційні ланцюги. У працях, присвячених протидії фейкам у гібридній війні, наголошується, що систематична верифікація та публічне спростування неправдивих повідомлень не лише «очищують» інформаційний простір, а й формують у аудиторії певні звички критичного сприйняття новин [34]. Верифікація тут постає не просто як технічний процес перевірки фактів, а як комунікативна практика, що повертає довіру до професійної журналістики й задає еталон відповідального ставлення до інформації. Окремо підкреслюється й фактор часу: чим швидше редакції та фактчекінгові центри реагують на маніпулятивні вкиди, тим менше шансів у фейку закріпитися в масовій свідомості, потрапити в інші медіа і трансформуватися в «загальновідомий факт» [1].

Отже, інформаційно-психологічні операції та дезінформація в умовах війни розглядаються сучасними дослідниками як структурований, технологічно оснащений і психологічно вивірений інструмент впливу, в якому поєднуються знання про суспільні настрої, когнітивні механізми, можливості цифрових платформ і слабкі місця інформаційної інфраструктури. У цій системі журналістика та фактчекінг набувають подвійної ролі: з одного боку, вони можуть стати каналом ненавмисного тиражування фейків, якщо ігнорують стандарти перевірки, а з іншого – здатні стати ключовим елементом інформаційного захисту держави, якщо інтегрують у свою практику системну верифікацію, прозорість джерел і відповідальне ставлення до публікації чутливого контенту

1.3. Методологічні підходи та інструменти перевірки фактів: класифікація, алгоритми, міжнародні стандарти

У сучасних комунікаційних студіях методологія фактчекінгу постає як цілісна система науково обґрунтованих підходів, інструментів і процедур, що забезпечують достовірність інформації та дозволяють журналістові працювати у складному, динамічному й часто агресивному інформаційному середовищі. У підґрунті цієї системи міститься епістемологічне розуміння інформації як знання, що потребує верифікації, адже жодне твердження не може вважатися достовірним без перевірки джерел, контексту та умов його поширення. Саме тому дослідники наголошують на необхідності критичного мислення, доказовості та раціонального підходу до аналізу фактів, які становлять ядро будь-якого фактчекінгового дослідження. У цьому сенсі значущими є праці О. Гороховського, який розглядає фактчекінг як інструмент формування культури перевірки тверджень і боротьби з маніпулятивним контентом [7], а також роботи К. Вардл, котра підкреслює важливість поєднання технічної, аналітичної та редакційної перевірки під час роботи з візуальними матеріалами [4]. Разом ці автори формують базові теоретичні орієнтири, що дозволяють усвідомити сутність перевірки фактів як процесу, спрямованого на відокремлення правдивого знання від інформаційного шуму.

До початку 2022 року в Україні сформувалася фактично унікальна екосистема фактчекінгових і медійних організацій. Її особливість полягала в тому, що різні організації мали різні, але різні функції доповнювали одна одну. А отже в сукупності дозволяло комплексно протидіяти дезінформації [27].

Такий багаторівневий підхід сприяв системному підвищенню рівня обізнаності українського суспільства щодо основних механізмів і наративів кремлівської пропаганди, а також формуванню навичок критичного сприйняття інформації. Завдяки поєднанню аналітичної, просвітницької та комунікаційної діяльності фактчекінгових і медіаорганізацій було закладено

підґрунтя для розвитку стійкості аудиторії до дезінформаційного впливу. Підготовленість інформаційного середовища ще до початку повномасштабної агресії Російської Федерації дозволяє розглядати український досвід як ефективну та адаптивну модель протидії сучасним інформаційним загрозам, що має значний потенціал для подальших наукових досліджень і порівняльного аналізу в міжнародному контексті.

У межах сучасної теорії фактчекінгу особливого значення набуває класифікація методів перевірки фактів, яка дає можливість вибрати оптимальний інструмент залежно від типу інформації та специфіки контенту. Одним із найбільш поширених напрямів є текстова верифікація, що передбачає аналіз заяв, стенограм і документів, порівняння прямих цитат із контекстом, а також співставлення офіційної інформації з незалежними джерелами. Не менш важливою є візуальна перевірка, яка включає роботу з фотографіями, відео, супутниковими знімками та іншими медіафайлами, що особливо актуально в умовах війни та активного використання дипфейків. На цьому наголошує й Є. Глущук, який аналізує механізми впливу фейкового візуального контенту на масову свідомість у воєнних умовах [5]. Окремий напрям становить OSINT – розвідка на основі відкритих джерел, що об'єднує перевірку метаданих, геолокації, історії публікацій і цифрових слідів. Методи верифікації дедалі частіше включають також аналіз соціальних мереж: визначення джерела поширення, виявлення бот-мереж, дослідження алгоритмічного підсилення маніпулятивних матеріалів. Важливість такого підходу підкреслює С. Гуржій, описуючи деструктивний потенціал телеграм-каналів для державної безпеки [9].

Фактчекінг як системна діяльність спирається на чіткі алгоритми, що уможливають послідовний і об'єктивний аналіз інформації. Першим кроком завжди є виявлення сумнівного твердження або повідомлення, яке потребує перевірки. Далі журналіст або аналітик встановлює першоджерело інформації, що є критично важливим у запобіганні маніпуляціям. Наступним етапом стає зіставлення отриманих даних з офіційними документами, базами даних, відкритими архівами, експертними висновками. Особлива увага

приділяється збору доказів – фото, відео, аудіо, статистики, карти місцевості. Після цього проводиться аналіз контексту, що охоплює історичні, соціальні, культурні та політичні обставини, які впливають на сприйняття та інтерпретацію інформації. Кінцевим результатом є формулювання висновку про статус твердження – «правда», «неправда», «маніпуляція» чи «немає доказів». Згідно з рекомендаціями В. Шевченка, один із ключових принципів фактчекінгу – це прозорість: читач має бачити всі використані джерела й розуміти логіку перевірки. Автор зазначає наступне:

Професійну журналістику відрізняє саме оперування достовірними даними та фактами, перевіреними усіма можливими способами. Перевірка даних та фактів на достовірність, точність, повноту викладу, наявність пропаганди та маніпуляцій не лише очищає медіаринок від брехні, але й дає можливість підвищити суспільну медіаграмотність, виховати у людей критичне мислення. Журналісти та редактори перевіряють факти й дані перед публікацією статті, а також при використанні матеріалів із інших медіаджерел для уточнення достовірності викладеної інформації. [37].

Для реалізації цих алгоритмів фактчекери використовують широкий спектр цифрових інструментів. Платформи на кшталт InVID, FotoForensics чи Google Lens дозволяють аналізувати автентичність фото та відео, виявляти монтаж, фрагментацію або ознаки підробки. Супутникові сервіси, як-от Google Earth чи Sentinel Hub, допомагають встановлювати геолокацію та підтверджувати події за допомогою незалежних даних, що особливо актуально при перевірці інформації про воєнні дії. Бази даних міжнародних організацій, судових реєстрів та офіційних установ забезпечують фактичну основу для верифікації політичних, юридичних або соціальних тверджень. Для аналізу цифрового середовища регулярно використовуються інструменти CrowdTangle та TGStat, що дають змогу досліджувати динаміку поширення повідомлень і виявляти координацію між акаунтами. Особливої уваги вимагають інструменти для детекції ШІ-контенту, адже, як зазначають у Європейській обсерваторії журналістики, глибокі фейки стають дедалі

комунікативно переконливішими та потребують удосконалених алгоритмів виявлення [13].

Методологічний розвиток фактчекінгу невіддільний від формування міжнародних стандартів, які встановлюють рамки професійності, етичності та відповідальності. Найвідомішим серед них є кодекс принципів International Fact-Checking Network (IFCN), який акцентує на неупередженості, прозорості методів і джерел, відкритості до виправлень та забезпеченні відтворюваності результатів перевірки. Ці норми стали основою для багатьох українських проєктів, зокрема StopFake, діяльність якого розглядається як зразок ефективної боротьби з російською пропагандою [34]. Крім того, кодекси професійної етики журналістів, рекомендації Європейської комісії щодо боротьби з дезінформацією та стандарти прозорості новинних організацій формують ширший етичний контекст, у якому працюють фактчекери. Такі стандарти, на думку Н. Приходькіної, дозволяють розрізнити правдивий контент від постправдових маніпуляцій та формують основу довіри аудиторії [24].

В українських умовах, особливо під час війни, застосування міжнародних стандартів набуває особливого значення. Потрібність їх адаптації до воєнних викликів відзначає Д. Гуцуляк, який підкреслює, що фактчекінг стає інструментом інформаційної безпеки, а не лише журналістської практики [10]. Українські фактчекінгові організації активно інтегруються у глобальну мережу, співпрацюють із міжнародними платформами, беруть участь у розробці нових протоколів перевірки фактів та обмінюються досвідом щодо виявлення складних інформаційних операцій. Така взаємодія сприяє підвищенню рівня професійності та забезпечує більш ефективну протидію дезінформації у глобальному масштабі.

Отже, методологічні підходи до фактчекінгу охоплюють не лише технічні процедури перевірки, але й глибокі епістемологічні та етичні принципи, що забезпечують достовірність і прозорість журналістської роботи. Формування комплексної системи перевірки фактів – це результат розвитку міжнародних стандартів, інституційної підтримки та наукових

розвідок, які пропонують різні аспекти розуміння інформаційної безпеки у світі, де дезінформація перетворилася на інструмент гібридної агресії.

Найкращі інструменти та методи використання для перевірки фактів під час воєнного стану – це поєднання швидкості з багаторівневою верифікацією та технологічною підтримкою, які разом зменшують ризик поширення дезінформації в умовах дефіциту часу та надлишку інформаційних викидів. Важливість перевірки джерел є надзвичайно важливою, перш за все. Для перевірки цієї інформації потрібно щонайменше два або три незалежні, надійні джерела, включаючи офіційні заяви, зроблені державними органами, військовими організаціями, міжнародними органами або авторитетними ЗМІ.

Наприклад, під час війни це зменшує силу емоційних або навмисно спотворених повідомлень, навіть якщо вони стають широко поширеними. Інструменти OSINT (розвідка з відкритих джерел) надзвичайно ефективні для перевірки даних, оскільки вони можуть надавати оригінальну та доступну інформацію. Геолокація зображень і відео, аналіз супутникових знімків та перевірка часу і місця через картографічні сервіси (Google Maps, Google Earth, Sentinel Hub) надають засоби для перевірки автентичності візуального контенту, який часто використовується в пропагандистських цілях. Такі інструменти особливо корисні, коли ворог активно поширює фальшиві зображення та відео.

А зворотний пошук зображень і відео для перевірки візуального контенту (Google Reverse Image Search, TinEye, InVID) є важливим інструментом для перевірки візуального контенту. Ці інструменти можуть бути корисними для швидкої оцінки, звідки походить інформація, чи використовувалася вона раніше, з інших країн чи деінде, і це є поширеним у кампаніях дезінформації. Іншим ефективним методом є також вивчення оригінального джерела та цифрового сліду повідомлення. Перегляд соціальних мереж та їх часу, дат, поведінки, зв'язків з "ботнетами" та "координаційними центрами" дозволить владі ідентифікувати організовані інформаційні операції та допоможе відрізнити спонтанні свідчення очевидців від організованих ворожих викидів.

Експертний огляд все ще є одним з необхідних інгредієнтів для перевірки фактів. Коментарі військових науковців, експертів з безпеки, міжнародних правових спостерігачів або медичних експертів пропонують неупереджений аналіз складних подій і запобігають хибним узагальненням. Це особливо важливо, якщо журналісти не навчені і не розуміють, що технічна або військова інформація є заплутаною.

Результати ще більш потужні під час війни завдяки редакційній дисципліні та чітким алгоритмам перевірки: пізня публікація сумнівних новин, позначення неперевіреної інформації та постійне оновлення матеріалів. Завдяки давнім журналістським регламентам та сучасним цифровим технологіям, перевірка фактів стає надійним інструментом для захисту інформаційного поля під час війни.

РОЗДІЛ 2. ФАКТЧЕКІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ТА ІССО ПІД ЧАС ВІЙНИ

2.1. Ефективність методів перевірки новин у протидії дезінформаційним кампаніям: кейси, результати, проблеми

У сучасних умовах гібридної війни оцінити справжню ефективність фактчекінгу можливо лише через аналіз конкретних кейсів, оскільки саме вони показують, як журналістські та аналітичні інструменти працюють у реальних інформаційних атаках. Масованість дезінформаційних потоків, різнорівневі механізми її поширення та постійна технологічна еволюція пропагандистських інструментів зумовлюють необхідність детального розгляду кожного окремого випадку. Кейс-аналіз дозволяє зіставити різні типи дезінформаційних операцій – від примітивних маніпулятивних наративів до якісно згенерованих ШІ-відео – та визначити, які методи фактчекінгу спрацьовують найкраще, які мають обмеження, а які потребують адаптації. Саме тому порівняння практик аналізу deepfake-контенту, виявлення пропагандистських повідомлень та нейтралізації скоординованих ворожих кампаній стає індикатором результативності загальної системи інформаційної оборони держави й журналістської спільноти (*Додаток А*). Дослідники зазначають, що фактчекінг ефективний лише тоді, коли здатен реагувати не абстрактно на загальні тенденції, а на конкретні прояви дезінформації, які формують поведінкові та емоційні реакції аудиторії [1].

Найпоказовішим прикладом застосування нових методів фактчекінгу стало дослідження ШІ-згенерованих відео, спрямованих на дискредитацію Сил оборони України, детально описане у Додатку А .

Аналіз цього кейсу демонструє, що сучасна дезінформація вже не зводиться до текстових маніпуляцій або примітивних фейків: ключовим вектором впливу стала емоційна симуляція реальності, коли глядачеві пропонується «правдоподібний» візуальний образ, здатний обійти базові механізми критичного сприйняття. Поширення таких відео розпочиналося із

«засівання» в TikTok анонімними акаунтами, після чого матеріали переходили у Telegram, X та Facebook, де до них додавали нові інтерпретації, політизовані коментарі й спотворені контексти. Подібна багаторівнева модель дозволяла швидко досягати багатомільйонних охоплень та створювати ефект «легітимізації» фейку, коли аудиторія сприймає його як щось, що «всі вже бачили». Як підкреслюють аналітики, саме така швидкість і масштабування є токсичною комбінацією, яка робить дезінформацію значно небезпечнішою, ніж традиційні пропагандистські меседжі [3].

Фактчекінговим командам доводилося працювати в умовах, коли технологічні параметри deepfake-відео суттєво ускладнили їх розпізнавання. У межах кейсу, наведеного в Додатку А, фальсифікації виявлялися через помітні, хоча й з кожним місяцем менш очевидні, ознаки: неприродну міміку, змінену частоту моргання, неточну синхронізацію рухів губ зі звуком. Деякі відео містили приховані повторювані елементи – однакові обличчя, тотожні патчі, однакову форму, – що вказувало на автоматизоване ШІ-генерування. Для перевірки автентичності використовували OSINT-методи: аналіз метаданих, порівняння фрагментів контенту з наявними у відкритих джерелах матеріалами, відстеження історії акаунтів та часових міток. Такі процедури відповідають загальним принципам професійного фактчекінгу, про які пише В. Ейсмунт, наголошуючи на важливості комплексного зіставлення візуальних, технічних та контекстуальних даних [12].

Результати роботи фактчекерів у цьому кейсі стали показовими для всієї системи протидії дезінформації. Центр протидії дезінформації встановив штучне походження відео і передав відповідні дані TikTok, після чого акаунт був заблокований. Це доводить, що ефективність фактчекінгу значною мірою залежить не лише від аналітичних навичок, а й від оперативної взаємодії з великими технологічними платформами, які можуть обмежити поширення небезпечного контенту на ранньому етапі. Подібна співпраця підтверджує тенденцію, на яку вказує Н. Атаманова: протидія фейкам є результативною лише за умов координації різних інституцій – журналістських, державних та технологічних [1]. Оперативний аналіз і

блокування акаунтів дозволили запобігти подальшому розповсюдженню фейків, що, у свою чергу, мінімізувало ризики деморалізації військових та поширення панічних настроїв серед цивільних. Такі випадки засвідчують, що навіть у середовищі інформаційного хаосу можливе своєчасне припинення деструктивних кампаній за умови залучення професійних інструментів та міжсекторальної взаємодії.

Разом із тим аналіз кейсу виявляє низку системних проблем, які ускладнюють роботу фактчекерів. Передусім ідеться про стрімке вдосконалення технологій генеративного відео, що стає дедалі важчим для візуального розпізнавання. Якщо перші діпфейки викликали природне відторгнення через низьку якість, то сучасні ролики потребують ретельного, технічно оснащеного аналізу, інколи – із застосуванням спеціалізованого ПЗ. Додатковою складністю є часовий розрив між моментом поширення фейку та моментом його спростування: навіть за оперативної роботи фактчекера частина аудиторії встигає сприйняти неправдиву інформацію як достовірну, що відповідає відомому ефекту «переваги першого враження». Крім того, постійне «забруднення» інформаційного простору великою кількістю фейків створює інформаційне виснаження, коли аудиторія поступово втрачає здатність відрізнити правду від маніпуляції та знижує загальний рівень довіри до медіа як інституції. Дослідники цифрових впливів, зокрема К. Вардл, наголошують, що така стратегія є ключовим інструментом сучасних дезінформаційних кампаній, спрямованих на підірив інституційної стійкості суспільства [4].

Отже, аналіз кейсу із ШІ-відео, розглянутого у Додатку А, свідчить, що сучасна ефективність фактчекінгу полягає не лише у здатності виявляти й спростовувати фальсифікації, а й у подоланні ширших викликів – технологічних, організаційних та психологічних. Журналістська діяльність у цьому контексті потребує міждисциплінарності, високої швидкості реагування, системного підходу до OSINT-аналізу та постійної взаємодії з технічними й державними структурами. Кейс також демонструє, що навіть найкращі ІІСО можуть бути нейтралізовані за умови правильно

вибудованої стратегії фактчекінгу, що поєднує професійну інтуїцію медійників, технологічні інструменти та інституційну координацію.

Аналіз кейсу «Покровська воронка» (Додаток Б) дає змогу простежити, як саме працюють масштабні скоординовані інформаційні операції та наскільки складним є завдання їхнього виявлення і нейтралізації у реальному часі. Цей приклад є особливо показовим, оскільки кампанія мала чітко вибудовану інфраструктуру поширення, була прив'язана до актуального суспільного контексту та орієнтувалася на тривалу циркуляцію у цифровому середовищі. Кейс демонструє, що успішність таких операцій ґрунтується не на окремих фейках, а на здатності створювати високочастотні інформаційні хвилі, які формують у користувачів враження «масової думки». Саме тому аналіз подібних кампаній є ключовим індикатором ефективності фактчекінгових методів, адже він виявляє слабкі місця у системі реагування, дозволяє оцінити поведінку аудиторії та масштаби інформаційного втручання, а також висвітлює механізми координації між каналами, які зовні виглядають незалежними.

Згідно з даними, наведеними в аналітичному звіті Центру протидії дезінформації (Додаток Б), початком кампанії стала публікація у Telegram-каналі «Легитимный», що входить до мережі російських проксі-ресурсів, які імітують українську інформаційну інфраструктуру. Саме такий спосіб запуску – через акаунт, який маскується під локальний, але працює в інтересах зовнішнього актора, – підсилює ефект достовірності і дозволяє створювати перше коло розповсюдження. Масштабність кампанії – понад 2,5 тисячі публікацій і більш ніж 31 мільйон переглядів – свідчить про системне підживлення й високий рівень попередньої підготовки. Важливо й те, що хештег #покровская_воронка використовувався лише частиною учасників кампанії, тоді як інші працювали з модифікованими словосполученнями, що ускладнювало автоматизований моніторинг та дозволяло охопити ширші аудиторні сегменти.

Параметри масштабування кампанії

Показник	Значення
Початковий запуск	Telegram-канал «Легитимный»
Загальна кількість публікацій	понад 2 500
Кількість переглядів	понад 31 млн
Період активності	27.09–06.11.2025
Основні платформи	Telegram, X, Facebook, Web, VK, TikTok, YouTube

Методологія аналізу кампанії, проведена аналітиками Центру, передбачала поєднання автоматизованого та ручного моніторингу. Ключовим інструментом стала система Osavul, яка дозволила окреслити часову динаміку поширення, визначити пікові хвилі активності та виявити платформи, через які кампанія набирала найбільших обертів. Ця система фіксувала також повторюваність меседжів і синхронність публікацій у різних каналах, що вказувало на узгодженість дій та централізоване управління інформаційною операцією. Аналіз також дозволив побачити мережеву взаємопов'язаність між каналами, які хоча формально й позиціонувалися як окремі ресурси, насправді трансливали ідентичні наративи з мінімальними варіаціями. Саме така скоординованість є характерною ознакою інформаційних операцій, спрямованих на тривале утримання уваги аудиторії, а також на створення ілюзії широкої підтримки певного меседжу.

Значним аналітичним здобутком було виявлення того, що кампанія має виразний стратегічний наратив, спрямований на дискредитацію військово-політичного керівництва України. Матеріали, включені у хвилю «Покровської воронки», містили твердження про нібито помилкові стратегічні рішення, внутрішню неузгодженість командування та некомпетентність керівників сектору оборони. Подібний фокус відповідає типовим російським ІПСО, спрямованим на підриг довіри до військових інституцій, і корелює з підходами, описаними в наукових дослідженнях Г. Почепцова щодо механізмів інформаційного впливу у гібридних конфліктах [23].

Таблиця 2.2

Аналітична дія	Очікуваний результат	Отримані дані (Додаток Б)
Картування поширення (Osavul)	Визначення каналів-ретрансляторів	Ідентифіковано ядро мережі та периферійні майданчики
Аналіз часових хвиль	Виявлення піків активності	Зафіксовано кілька хвиль синхронізованих публікацій
Контент-аналіз	Визначення інформаційних нарративів	Основний – дискредитація керівництва
Перевірка джерел запуску	Встановлення походження кампанії	Доведено зв'язок з ГУ ГШ РФ

Результати аналізу дозволили підтвердити російське походження кампанії та її зв'язок із 85-м головним центром спецслужб ГУ ГШ РФ, що підсилює розуміння масштабності операції та системності підходу до її реалізації. Окрім виявлення мережі, фахівці сформувавши рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності боротьби з подібними кампаніями: розширення моніторингових інструментів, активізація співпраці з платформами, впровадження автоматизованих алгоритмів виявлення «гібридних» повідомлень та підвищення інформаційної грамотності користувачів.

Попри якісне опрацювання кейсу, аналіз виявив і низку системних проблем, що ускладнюють роботу фактчекерів. Найпомітнішою є надзвичайно висока швидкість масштабування контенту в Telegram, де алгоритми не обмежують охоплення, а токсичні мережі функціонують із мінімальними ризиками модерації. Другою проблемою є використання так званого «гібридного» контенту – матеріалів без чітких тегів чи маркерів кампанії, які поширюються через індивідуальних користувачів або канали меншої потужності, що робить їх малопомітними для автоматизованих систем. Третя проблема полягає у неможливості повного видалення дезінформації, адже розподілена мережа охоплює десятки платформ,

дзеркальних копій і неофіційних репостів, що забезпечує «живучість» навіть після блокування ключових джерел.

Кейс «Покровська воронка» (Додаток Б) демонструє складність сучасних інформаційних операцій і водночас підтверджує, що використання комбінованих аналітичних інструментів дозволяє виявляти та документувати масштабні кампанії, які на перший погляд виглядають як окремі фрагменти цифрового хаосу. Він також показує, що ефективність фактчекінгу залежить від здатності дослідника працювати не тільки з окремими повідомленнями, а й з макрорівнем інформаційних процесів – динамікою хвиль, структурою мереж і стратегіями інформаційного впливу.

Аналіз кейсу про фейк щодо «злочинів Азову» (Додаток В) дає змогу побачити специфічний тип дезінформаційних операцій, у яких основний акцент робиться не на правдоподібності фактів, а на максимальному емоційному впливі на аудиторію. Подібні вкиди працюють за логікою психологічного шоку: вони активують гнів, ненависть та бажання помсти, що значно знижує рівень критичного мислення та робить аудиторію сприйнятливою до будь-яких наступних пропагандистських меседжів. У цьому випадку використовуються теми, які традиційно вважаються особливо чутливими – діти, мова, захист «своїх» – і завдяки цьому фейк легко вбудовується у вже наявні уявлення та страхи внутрішньої російської аудиторії. Як показано в Додатку В, повідомлення про нібито «снайперські змагання», у межах яких українські військові цілилися в дітей чи їхніх батьків через те, що ті «говорили російською», повністю позбавлене будь-яких фактичних підтверджень, проте воно побудоване так, щоб навіть без доказів викликати емоційний вибух і стати каталізатором мобілізаційних настроїв всередині РФ.

Вигадані «експерти», посилення на нібито очевидні ситуації та апеляція до теми мови – це класичні прийоми пропагандистської риторики, спрямовані не на переконання, а на формування реакції.

Систематизація ключових характеристик фейку

Елемент фейку	Характеристика
Тематика	«Діти», «мова», «ненависть» – емоційні тригери
Аудиторія	Внутрішні російські споживачі пропаганди
Мета	Створення образу «нелюдських» українських військових
Докази	Повна відсутність, заміна фактів вигаданими «свідками»

З огляду на те, що такі фейки не містять перевіреної інформації, робота фактчекерів у цьому випадку спрямована передусім на перевірку джерел і встановлення їхньої фіктивності. Як свідчать результати аналізу (Додаток В), жоден із каналів, що поширювали повідомлення, не зміг надати оригінальних матеріалів – фото, відео, документів чи свідчень, які могли б підтвердити описаний «інцидент». Типовим стає й те, що такі повідомлення з'являються у фрагментованій формі: один канал подає заголовок, інший – емоційну інтерпретацію, третій – «коментар експерта», який насправді не має жодної верифікованої ідентичності. Фактчекери ідентифікують це як структурну ознаку російської дезінформаційної екосистеми: вона не створює послідовних сюжетів, а продукує множину фрагментів, які підсилюють один одного та створюють видимість об'єктивності.

У процесі спростування цього фейку аналітики застосовували інструменти порівняльного аналізу, що є одним із ключових методів роботи з дезінформацією, яка повторюється в різних варіаціях. Йдеться про зіставлення наративу з попередніми дезінформаційними атаками проти «Азову», що регулярно використовувався російською пропагандою як один із символічних об'єктів ненависті. Порівняння стилістики, структури та риторики показало, що новий фейк повністю повторює моделі попередніх років: ті самі теми, той самий прийом демонізації через вигадані звірства, те саме апелювання до «захисту російськомовних». З погляду емпіричних методик це дозволяє трактувати фейк як частину повторюваної дезінформаційної матриці, а не як унікальне явище.

Таблиця 2.4

Ознака	Поточний фейк	Попередні атаки проти «Азову»
Тематика	«Вбивства дітей», «російська мова»	«Катування», «екстремізм», вигадані злочини
Структура	Емоційний опис без деталей	Аналогічна: панічні наративи
Докази	Відсутні	Також відсутні
Логіка розповсюдження	Через проросійські TG-канали	Та сама мережа та її похідні

Результатом аналітичної роботи стало фіксування абсолютної вигаданості історії та пояснення механізму її створення. Фактчекери наголосили, що метою фейку є не інформування чи навіть обман у традиційному сенсі, а розпалювання ненависті й формування образу «ворога-варвара», що використовується для внутрішньої мобілізації росіян. Такий підхід цілком відповідає моделі пропагандистських інформаційних операцій, описаній у працях Г. Почепцова, де фейк виконує роль каталізатора емоцій, а не джерела даних [23].

Однак робота з подібними дезінформаційними сюжетами виявляє й низку проблем. Головна з них полягає в тому, що такі фейки надзвичайно легко модифікувати: достатньо змінити локацію, «жертв», формулювання – і наратив отримує нове життя, залишаючись впізнаваним для аудиторії. Висока емоційність викладу робить аудиторію вразливою: навіть після спростування частина споживачів продовжує вірити у фейк через сильні почуття, які він викликав. Крім того, фактчекерам складно спростовувати те, чого не існує в реальності, адже відсутність предмета перевірки означає, що аналіз ґрунтується на логіці, а не на доказах. У науковій літературі це явище описується як «ефект порожнього ядра» – ситуація, коли дезінформація створюється навколо неіснуючого об'єкта, що унеможливорює пряме заперечення через брак фактичного матеріалу.

Отже, кейс «злочинів Азову» (Додаток В) засвідчує, що ефективність фактчекінгу значною мірою залежить від здатності розпізнавати дезінформацію, побудовану на емоційних тригерах, виявляти типові структури повторюваних пропагандистських атак і пояснювати аудиторії не тільки неправдивість фейку, а й механізми його створення. Подібні матеріали мають значний вплив на психологічний стан аудиторії, особливо якщо вона перебуває під тиском війни, тому завдання фактчекінгу полягає не лише у спростуванні, а й у підвищенні стійкості суспільства, що відповідає сучасним підходам до медіаграмотності та інформаційної безпеки.

Підсумовуємо усе викладене вище: з аналізу випадків дезінформаційних кампаній було виявлено, що серед них фактчекінг з точки зору гібридної війни перетворюється з алгоритму перевірки повідомлень для проблеми інформаційної безпеки на процес забезпечення всієї інформації. Його ефективність полягає в точності розрізнення оманливих слів від правдивих, але також базується на швидкості реакції, чутливості до різниці у форматах інформації та логіці величезної інформаційної операції.

Сучасна дезінформація все більше грає на емоційних або психологічних реакціях своєї аудиторії, щоб ускладнити її нейтралізацію звичайними засобами.

Відео, створені штучним інтелектом, ініціатива "Покровська воронка", фейкові новини про "злочини Азова" — все це приклади більш систематичних атак на інформацію. Дезінформація в цих випадках є скоординованою операцією через складність, масштаб мереж і її емоційну привабливість. Тому не може бути сумнівів, що окремі фейки є лише компонентом більшого наративу інформаційної війни, яка намагається знизити довіру як до держави, так і до військових, і сформувати відчуття реальності, яке далеко від того, що є насправді. Вони виявляють, що найбільш ефективно поєднання методів фактчекінгу інтегрує аналіз OSINT з аналізом контенту та картографуванням мереж, а також взаємодію з державними структурами разом з цифровими платформами. Така координація дозволяє здійснювати короткостроковий контроль над

поширенням дезінформації та допомагає зменшити її вплив. Однак, з іншого боку, було встановлено, що фейки навряд чи зникнуть повністю, завдяки здатності мереж дезінформації адаптуватися, реплікуватися та мігрувати між платформами.

Особлива увага в цьому підрозділі зосереджена на системних проблемах фактчекінгу, таких як технологічний прогрес генеративного матеріалу та алгоритмічне підсилення емоційних повідомлень; ефект першого враження, що знижує ефективність подальших спростувань. Робота з фейками без перевіреного фактичного ядра є особливо складною; фейковий контент служить психологічними інструментами. У таких випадках відповідальність фактчекінгу полягає не лише у спростуванні, але й у поясненні механізму маніпуляції та деконструкції пропагандистських аргументів. З наукових досліджень можна зробити висновок, що перевірка новин насправді є ефективною у протидії дезінформаційним кампаніям, але такий підхід вимагає адаптивності методів, міждисциплінарного підходу, а також акценту на підвищенні інформаційної стійкості аудиторії. Перевіряючі повинні бути проактивними, а не лише реактивними, і це може допомогти розвинути критичні та медіаграмотні навички. Протидія дезінформації є довгостроковою ініціативою, яка використовує аналітику, технології та залучення аудиторії; це ключ до захисту інформації нації в цьому контексті.

2.2. Стратегічні шляхи розвитку українського фактчекінгу: технологічні інновації та медіаграмотність

Стратегічні орієнтири розвитку українського фактчекінгу в умовах тривалої війни дедалі більше визначаються не лише поточною потребою спростовувати фейки, а й завданням побудувати стійку систему превенції дезінформації, здатну працювати у режимі постійної загрози. Емпіричний аналіз описаних у розділі кейсів, де фіксуються як масовані інформаційні кампанії, так і точкові емоційні вкиди, показує, що традиційних редакційних практик перевірки фактів уже недостатньо. У досліджуваних прикладах йдеться про мільйони переглядів у межах однієї кампанії, сотні й тисячі публікацій, мережеву координацію різних майданчиків, використання генеративних моделей для створення відео, а також про системне відтворення повторюваних нарративів. Це вимагає від фактчекінгу переходу на якісно новий рівень, де центральне місце посідають технологічні інновації, стратегічна взаємодія з великими платформами, підвищення медіаграмотності громадян та інституційне зміцнення міжсекторальних зв'язків.

З технологічного погляду особливої актуальності набуває використання інструментів штучного інтелекту як засобу виявлення deepfake-контенту та прихованих маніпуляцій у візуальних матеріалах. Якщо у перші роки війни ключовим завданням було відрізнити старі фото від нових або знайти оригінал зображення у відкритих джерелах, то нині фактчекери дедалі частіше мають справу з контентом, який не має «прототипу» в реальності й цілком створений генеративними моделями. Експерименти з аналізу дезінформації за допомогою ШІ, на які звертає увагу Європейська обсерваторія журналістики, показують, що алгоритми можуть бути не лише джерелом проблем, а й ресурсом для аналітики: вони здатні виявляти повторювані візуальні патерни, аномалії у зображеннях та статистичні відхилення у структурі контенту [13]. Для українського медіапростору це означає потребу у створенні власних технологічних рішень – національних

платформ для анотації, маркування та аналізу підозрілих матеріалів, які б поєднували досвід журналістів, розробників і фахівців з кібербезпеки. Емпіричні дані, отримані за допомогою систем на кшталт Osavul під час аналізу кампанії «Покровська воронка», демонструють, що автоматизований моніторинг дезінформації дає змогу не лише фіксувати окремі фейки, а й будувати карту мережевих операцій, виявляти їхні «вузли» та моделювати динаміку поширення повідомлень.

У цьому контексті особливого значення набуває посилення співпраці з великими технологічними компаніями, які контролюють ключові платформи поширення контенту. Кейс блокування акаунтів у TikTok, що поширювали ШІ-згенеровані відео, показав, що без залучення самих платформ навіть найточніший фактчекінг залишається обмеженим у впливі: спростування можуть бути аргументованими, але охоплення фейку все одно перевищуватиме охоплення спростувань. Медіадослідниця А. Бабак, аналізуючи міжнародні фактчекінгові проєкти, підкреслює, що в умовах цифрової медіасистеми дієвість перевірки фактів значною мірою залежить від того, наскільки BigTech інтегрує рекомендації фактчекерів у власні алгоритми модерації [2]. Для українського контексту це означає потребу переходу від ситуативних звернень до TikTok, Meta, Google чи X до сталих протоколів взаємодії: прозорих каналів комунікації, узгоджених форматів передачі даних, пріоритетного розгляду запитів, пов'язаних із воєнними ІІСО, та чітких дедлайнів реагування на виявлені інформаційні атаки.

Водночас жодні технології не замінять базового рівня критичного сприйняття інформації з боку самих громадян. Аналіз кейсів показує, що фейки найефективніше працюють тоді, коли апелюють до стійких стереотипів, страхів та емоційних тригерів, а аудиторія не вміє розпізнавати маніпулятивні прийоми. Саме тому стратегія розвитку фактчекінгу неминуче передбачає системну роботу з медіаграмотністю – як через формальну освіту, так і через позаформатні ініціативи. Автори посібника «Медіаграмотність», підготовленого під редакцією О. Прокопенко, наголошують, що навчання споживача «читати» медіатексти має включати не лише аналіз мови й

джерел, а й розуміння логіки інформаційних кампаній, психології впливу, механізмів мережевого підсилення контенту [19, с. 45–49]. Для журналістики це відкриває окремий напрям – створення освітніх матеріалів на основі реальних кейсів: пояснювальних статей, подкастів, інтерактивних форматів, де розкладаються поетапно як deepfake-відео, так і скоординовані кампанії на кшталт «Покровської воронки» чи фейків про «Азов».

Не менш важливим стратегічним завданням є розширення інституційної взаємодії між різними суб'єктами протидії дезінформації. Ідеться не лише про координацію між державними структурами та медіа, а й про залучення університетів, аналітичних центрів, волонтерських спільнот, ініціатив громадянського суспільства. Н. Атаманова, розглядаючи інструменти протистояння фейкам у сучасній державі, підкреслює, що ефективна модель боротьби з дезінформацією неможлива без мережевої взаємодії, де кожен суб'єкт виконує власну функцію – від фіксації та аналізу до комунікації з аудиторією й формування рекомендацій для політики [1, с. 7–8]. На практиці це може означати створення спільних аналітичних платформ, де журналісти, фактчекери, дослідники й службовці працюють із єдиними масивами даних, користуються уніфікованими протоколами маркування контенту та обміну інформацією, а також узгоджують комунікаційні стратегії у відповідь на найбільш небезпечні інформаційні атаки.

Окремий вимір стратегічного розвитку пов'язаний із формуванням міждисциплінарної експертизи. Сучасний фактчекер вимушений поєднувати навички журналіста, аналітика даних, фахівця з OSINT, іноді – основи психології масових комунікацій та соціальної статистики. Це означає, що підготовка кадрів повинна виходити за межі класичних курсів журналістики, включаючи тренінги з цифрової безпеки, аналізу мережевих структур, роботи з відкритими базами даних і візуалізації результатів перевірки. Д. Гуцуляк у своїх роботах наголошує, що фактчекінг в умовах гібридних конфліктів неможливо розглядати ізольовано від ширших процесів інформаційної війни,

а отже, потрібні спеціалісти, які однаково добре орієнтуються у медіа, політиці й цифрових технологіях [10, с. 23–24].

Нарешті, важливим стратегічним кроком стає перехід від суто реактивної моделі фактчекінгу, орієнтованої на постфактум-спростування, до проактивної, що намагається попереджати та прогнозувати дезінформаційні хвилі. Застосування методів аналізу трендів, мережевої аналітики й елементів прогнозування дозволяє моделювати потенційні сценарії інформаційних атак, визначати найбільш уразливі теми й готувати наперед комунікаційні відповіді. У цьому сенсі досвід міжнародних ініціатив, пов'язаних з проєктом PROMPT, де ШІ використовується для оцінки ризиків і виявлення нарративів ще на ранніх етапах, є показовим для формування аналогічних практик в Україні [39]. Формування систем раннього виявлення інформаційних атак – із поєднанням технічних індикаторів, моніторингу публічних настроїв та експертної оцінки – може стати наступним етапом еволюції українського фактчекінгу, який уже вийшов за межі суто редакційної функції і перетворюється на одну з ключових складових національної інформаційної безпеки.

2.3 Практичний аналіз власного проєкту – статей про роль, фактчекінгу, перевірку інформації й необхідності боротьби з дезінформацією

У межах роботи над проєктом ми розробили цикл статей про важливість перевірки фактів, можливості, які мають сучасні журналісти та інші важливі аспекти фактчекінгу. **Метою** є поширення знань про боротьбу з дезінформацією, про фактчекінг як зброю в інформаційній війні та про міжнародний досвід верифікації.

Автор намагався просто, але водночас, зрозуміло сформулювати в читачів цілісне розуміння того, як функціонує дезінформація в умовах війни. Намагалася пояснити, як фейки стають інструментом впливу й тиску на суспільство під час війни та чим загрожують. Фактчекінг в цьому протистоянні є важливим, однак не всі розуміють чому, а тому часто ігнорують перевірку. Це особливо стосується старшого покоління, якф читають стрічку новин і навіть не цікавляться пошуком першоджерела, не роблять звірку з іншими джерелами та не оцінюють надійність інформації. Відтак опублікований цикл статей може пояснити як старшим, так і молодшим читачам механізми інформаційно-психологічних операцій. Моя особиста мета – презентувати фактчекінг як практику, яка дійсно працює й навіть збирає своїх «прихильників». Особливо в останній час і особливо серед журналістів. Я описала конкретні випадки, взяла інтерв'ю у представниці медіа, яка зробила фактчекінг основою темою авторської передачі, чим і досі допомагає своїм глядачам критично сприймати інформацію, особливо в соціальних мережах і в складні часи. Я намагалася розповісти про одну з фактчекінгових ініціатив.

Ті, хто читатимуть цикл статей, за планом зможуть також зрозуміти, чи вразливі вони до фейків.

Водночас він повинен зробити так, щоб «фактчекінг» був не абстрактним терміном, яким користуються лише журналісти, але й зробити українців свідомішими й вони використовували перевірку поширених в мережі як щоденний інструмент.

Цикл статей бачили читачі онлайн-видання **Truthful Reporting**, яке створила громадська організація «Платформа студентської журналістики». Автори ініціативи – свідомі українці, які просувають в медіа незалежну журналістику, що дуже важливо в час існування підвладних та заангажованих ресурсів. Основні користувачі сайту – це студенти і журналісти, які лише починають працювати в цій сфері. Громадська організація працює задля підвищення медіаграмотності, показує актуальні новини та розвиває сучасну журналістику, залучаючи до цього ремесла молодь.

ГО проводить власні онлайн-курси, експертами на яких є видатні автори, публіцисти та журналісти. З молодими фахівцями вони діляться досвідом та допомагають почати працювати за стандартами журналістики.

Свою місію Платформа визначає формування нового покоління відповідальних журналістів, які успішно та якісно працюють у складних умовах й з новими викликами.

Відомо, що «Платформу студентської журналістики» заснували молоді журналісти у березні 2021. Це допомогло молодим авторам, зацікавленим у журналістиці, реалізувати свої амбіції та створити чи новоити власне портфоліо. Критичне мислення з самого початку було однією із засад роботи Платформи. Автори відповідально ставляться до перевірки фактів, складників якісної журналістики, незаангажованості та об'єктивного поширення. з самого початку покликана розвивати критичне мислення,

Цілями «Платформи студентської журналістики» є:

- навчання людей медіа грамотності;
- підтримка молодих журналістів, які хочуть працювати якісно й водночас самовиражатися;
- подача інформації на різну тематику на власному сайті Truthful Reporting;

створення комфортного місця, де журналісти, інші працівники медіа, мовознавці можуть спілкуватися й набувати знань для роботи; середовища для обміну досвідом та знаннями між

Truthful Reporting зробили для публікації різних матеріалів. Автори пишуть великі статі, маленькі новини, різноманітні інтерв'ю, аналітичні матеріали та дослідження.

Серед тем – важливі питання, зокрема для молоді: суспільство й політика, війна в Україні, її наслідки та виклики, з якими молодь змушена жити.

У Truthful Reporting часто публікують:

новини про те, що дійсно важливо для жителів України, основні події в політиці, зміни в суспільстві та болючі теми про умови життя під час війни. Така інформація подається не сухо, а цікаво та правдиво.

автори видання публікують власну аналітику щодо внутрішні політичних процесів, міжнародних аспектів, порушення й дотримання прав людини та свободи слова. Це все подається з коментарями експертів, які пояснюють важливі суспільні теми.

Публікуються також багато інтерв'ю, в яких молодь, діячі, автори, науковці й волонтери можуть розповісти про свою роботу та її важливість, або ж прокоментувати те чи інше важливе питання.

Просвітницькі матеріали дають читачам змогу навчитися медіаграмотності. Це дає змогу наочно розповісти й дати поради щодо того, що таке фейки, як від них захиститися й не допустити поширення дезінформації.

Різні проекти про війну в Україні Truthful Reporting містять цикли історій українців, які не схожі одна на іншу. Спікери розповідають про боротьбу з окупантами, забезпечення армії, спосіб життя у важких умовах тощо.

Так, аналізуючи наповнення сайту, я звернула особливу увагу на історії, які розповідають про збір допомоги Силам оборони. Зокрема було цікаво почитати, як волонтери збирають гроші на потреби армії та

постраждалих від окупації людей на благодійних заходах. Крім того, мене зачепив досвід молодих колег, які вже їздили в зону бойових дій та показували світові, як зараз живе Україна. Я б особисто теж хотіла б зробити такий матеріал із передової.

Truthful Reporting також розповідає про українців, які свідомо стали волонтерами й долучилися до громадських організацій. Зауважується, що вони всіляко намагаються покращити сучасний світ, що не може не радувати.

Журналісти фактично писали історію української боротьби й життя у 2021 – 2026 роках і продовжують це робити. Це їхній вклад у поширення знань і позитивну пропаганду.

Цікаво, що ГО була створена в Таврійському національному університеті, де навчалися та працювали її засновники організації, однак через сильну співпрацю авторами видання є різні студенти, працівники фондів та зацікавлені публіцисти з усієї України.

Заходи ГО «Платформа студентської журналістики» проводяться теж для підтримки основної мети активістів. Онлайн-лекції та інтерактивні допомагають молодим фахівцями вчитися, застосовувати журналістику в житті й отримувати необхідні для роботи знання від наших та іноземних експертів. Таким чином студенти вивчають те, що необхідно для успішної роботи у будь-якій сфері медіа з акцентом на сучасні умови.

Про кілька заходів хотілося б розповісти. До них долучалися й студенти Східноукраїнського університету. Так ГО та міжнародні фонди провдили спільні проєкти для розвитку журналістики. Активісти долучалися до національної програми «Неопалимі», працювали з волонтерським фондом «Kyiv Defenders», підтримували рух «Єдині» та молодіжну організацію Aiesec.

Громадська організація також провела курс із з техніки усного мовлення. Майже 100 студентів з різних університетів були його учасникам та отримали відповідні сертифікати. Під час занять зацікавлені молоді люди вивчили основні практики дихання й мовлення, зрозуміли як поставити свою дикцію та покращили загальне уявлення про роботу голосом і в кадрі.

А от міжнародний курс «Правдивий репортаж: навіть коли боляче» якраз проводився з кафедрою журналістики Східноукраїнського національного університету.

До курсу приєдналися медіа фахівці, такі як Ендрю Л. Джареллі з Чехії, Лейф Лонсманн з Данії, Матіас Веделер з Норвегії, Борн Йохан –член правління Товариства норвезько-української дружби та інші. Ці люди вже не один рік працюють з інформацією та розповіли студентам про всі важливі аспекти роботи.

До того ж навчання авторів Truthful Reporting не обмежується лише курсами. Вони активно їздять на навчання за кордон, стажуються та беруть участь у професійних тренінгах. Таким чином студенти здобувають ексклюзивний досвід і поповнюють список своїх напрацювань.

Проблеми з фінансової підтримкою, відключення світла через російські обстріли, повітряні тривоги дещо заважають роботі видання. Однак ГО активно шукає гранти й партнерів, розвиває співпрацю та намагається витримувати виклики війни, аби реалізувати свої цілі. Не дивно, що ГО має успіхи, її відзначають.

Станом на сьогодні ГО «Платформа студентської журналістики» є суб'єктом у сфері онлайн-медіа. Їхні сторінки в мережі й основне видання Truthful Reporting офіційно зареєстровані.

Грантову підтримку виданню надають різні партнери, зокрема:

- Лабораторія журналістики суспільного інтересу;
- Fritt Ord Foundation;
- Інститут масової інформації.

Окремо налагоджено контакт і співпрацю з Kyiv Defenders, волонтерським проектом «Єдині», організацією AIESEC, національною програмою «Неопалимі».

ІМІ додав Truthful Reporting до мапи рекомендованих медіа.

Грантова підтримка допомогла втілити проекти:

1. «Щоденник війни» про життя та досвід українців під час вторгнення;
2. «Українська молодь змінює світ» про проактивних громадян і їхню діяльність;
3. «Історії українського спротиву» про дії як опір Росії та окупантам в тилу й на передовій.

Команда ГО й видання налічує понад 50 людей різних сфер, які діють для того, щоб «Платформа» успішно працювала.

Головним є **очільник організації**, яка планує роботу, тримає зв'язок з партнерами та донорськими організаціями. **Координатори** реалізують проекти й контролюють якість контенту. **Редактори сайту** працюють на самому ресурсі з журналістами, редагують матеріали, взаємодіють із читачами. Статті та різні матеріали пишуть автори та студенти з різних університетів, які зацікавлені й розділяють цінності ГО. Також видання співпрацює з **експертами та консультантами**.

Так як через війну міжнародна громадськість звернула увагу на Україну, поширення правдивої інформації в медіа стало необхідністю. Тому члени ГО «Платформа студентської журналістики» почала писати про вторгнення з дотримання стандартів журналістики. Матеріали виходили truthfulreporting.org.

Так і почалися низки публікацій на воєнну тематику: репортажі, статті, інтерв'ю та замітки з різних куточків держави, де висвітлювалися найбільш важливі та актуальні події сьогодення.

Активісти хотіли знати, чим керується молодь, яка працює навіть у складних умовах? Як виявилось – їх мотивує вони спільне бажання доносити правду про війну й розповідати про це не лише в Україні, але й у світі. Саме таку ідею розділяємо ми й більшість авторів, які долучилися до роботи на ресурсах ГО «Платформа студентської журналістики».

Тематичне наповнення нашого авторського циклу:

1. «Що таке фактчекінг і чому він став зброєю в інформаційній війні?»;

2. «Еволюція дезінформації: від пропаганди до інформаційно-психологічних операцій»;
3. «Методи перевірки фактів: як журналісту відрізнити правду від фейку»;
4. Огляд авторського проєкту «Давайте Перевіримо» з Марією Супрун з телеканалу «Віта»;
5. «Соціальні мережі як поле битви: як алгоритми сприяють поширенню фейків»;
6. «Психологічний вплив фейків: чому ми віримо неправді»;
7. «Верифікація візуального контенту: як перевіряти фото й відео з фронту»;
8. «Академічний фактчекінг: роль студентів-журналістів у боротьбі з дезінформацією»;
9. «Міжнародний досвід: як світ бореться з дезінформацією під час воєн»;
10. «Майбутнє фактчекінгу: штучний інтелект і цифрова безпека».

Ми хотіли поступового занурити читача у вивчення проблеми дезінформації . В матеріалах пояснюються базові поняття й описуються складних практичні питання.

Саме тому першою статтею стала та, що розповідає інформацію для чіткого розуміння терміну «фактчекінг» і того, чому в умовах війни він виходить за межі суто журналістської діяльності та стає інструментом захисту інформаційного простору. Далі теми розкривають еволюцію дезінформації, щоб довести, що вона створюється для цілеспрямованих інформаційно-психологічних операцій, а тому треба боротися з таким явищем.

Окремий блок присвячений практиці: методам перевірки фактів, роботі з візуальним контентом і прикладам діяльності українських фактчекінгових ініціатив (проєкту телеканалу Віта (Вінниця) та його редакторки Марії Супрун, з якою ми провели інтерв'ю. Це дає змогу поєднати теорію з

реальним досвідом українських фахівців і показати, як фактчекінг працює «в полі», особливо під час війни.

Ми також окреслили вплив соціальних мереж на психологію, адже саме алгоритми платформ і особливості людського мислення працюють так, що інформація може сприйматися викривлено, однобоко, емоційно чи упереджено.

Завершальні теми циклу виходять за межі національного контексту й окремих кейсів. Ми описали міжнародний досвід, академічний вимір і звершили все роздумами про майбутнє фактчекінгу. Загалом ми описали проблему комплексно, підкреслили її актуальність та закликали читача бути відповідальними.

Структура наших статей була трішки академічно-журналістською. Ми хотіли зробити цілісний аналітичний текст, а не набір фрагментів. Ми йшли поступово від невеличкої теорії до контексту, а потім — до наслідків і проблематики. До того ж, в статтях застосовуються плавні переходи між абзацами. Майже кожен новий смисловий блок логічно впливає з попереднього, а не починається з нуля.

Ми використали наукову літературу в деяких матеріалах. Однак в статтях були не просто цитати авторів, а ще й трішки власної логіки.

Інтерв'ю з редакторкою телеканалу Віта (Вінниця) Марією Супрун було побудоване у звичному для цього жанру форматі. Питання-відповідь, збереження цитат і нічого зайвого. Говорили про її авторський проєкт, в якому вона розповідає про поширені фейки та ШСО й одночасно спростовує їх.

Вибір цих десяти тем складався з одного бажання – вибудувати цілісну картину роботи й боротьби проти дезінформації в умовах війни. Ми намагалися охопити це явище на більшості рівнів, об'єднавши теорію, практику, дещо – психологію, сучасні технології тощо.

Перші теми присвячені базовим поняттям і історичному розвитку дезінформації. Це було «початком» всього циклу, який і пояснив, що сучасні фейки не є випадковими, а насправді чітко продумані так, аби впливати на

читача. Далі фокус зміщується на інструменти — методи перевірки фактів і роботу з візуальним контентом. Окремий блок тем зосереджений на людському та соціальному вимірі проблеми. Аналізуючи роль соціальних мереж і психологічного впливу фейків ми начисто показали, що дезінформація дійсно настільки ефективна, що часом навіть освічена людина може ставати її жертвою. Крім того ми захотіли показати реальний досвід і конкретних акторів, які протидіють фейкам – і вважаємо, що нам це вдалося.

Завершальні теми трошки описують міжнародний досвід, що дозволяє порівняти підходи різних країн і побачити, що проблема дезінформації має глобальний характер.

Звернення саме до науковців як ключових джерел було свідомим вибором. Таким чином вдалося підсилити матеріали не лише домислами, але й конкретними науковими джерелами. Ми як в роботі, так і в підготовці циклу, керувалися стандартами журналістики й відрізняли факти від коментарів і суджень. Наукові дослідження дозволили вийти за межі емоційних оцінок. Водночас, науковці майже ніколи не бувають упередженими, а тому саме їхні коментарі відрізняються від суджень різних медіа експертів, які можуть бути іноді не зовсім прозорими. Ми, своєю чергою поєднали журналістику з академічною рефлексією та говорили про перевірку фактів, спираючись на перевірені роками знання.

Під час підготовки циклу статей **виникло кілька проблем** через специфіку теми. Передусім це питання балансу між науковістю та доступністю. Теми, які ми обрали, складні теоретично й я як автор боялася перевантажити тексти термінами або, навпаки, надто спростити їх, втративши глибину. Тому не надто швидко нам вдалося перекласти академічні концепції на мову інтернет-видання, не спотворюючи їхнього змісту.

Ще однією суттєвою проблемою є динамічність інформаційного середовища. Багато прикладів фейків протягом роботи над матеріалами втрачали актуальність, змінювалися або й узагалі зникали. Це ускладнило добір кейсів і змушувало постійно перевіряти, чи не застаріли наведені дані.

Окремий виклик пов'язаний з етичними межами фактчекінгу в умовах війни. Під час роботи над темами, що торкаються фронту, військових подій і безпеки, ми могли ненавмисно поширити чутливу інформацію. Однак фактично тема нашого циклу дозволила уникнути цього.

Наукові публікації часто відставали від реальних подій або описували їх узагальнено, тож ми мали навести більше конкретики й живих прикладів.

Також значним викликом стало емоційне навантаження. Постійна робота з фейками, маніпуляціями, матеріалами про війну за цей час ледь не призвела до зниження чутливості до контенту. Однак робота була виконана швидко, а тому до вигорання не дійшло.

Для сайту громадської організації з невеликою, але цільовою аудиторією наші матеріали **читалися дуже добре**. Кожен матеріал зібрав в середньому 80-150 переглядів, що відповідає розміру активної аудиторії сайту. Загальна кількість переглядів усього циклу досягла 800-1120 переглядів. Користувачі не обмежувалися однією статтею, а читали кілька матеріалів поспіль, що свідчить про інтерес до теми.

Час перебування на сторінці коливається в межах 3-6 хвилин, що для сайту є навіть хорошим результатом і означає, що матеріали не просто відкривали, а реально читали.

Аудиторія – студенти та молоді дорослі 25-44 років — сприймала матеріали не як новинний контент, а як статті, які давали їм якісь корисні знання. Читачі в майбутньому могли б використовувати наші матеріали як допоміжні тексти для навчальних занять, семінарів або студентських проєктів. Це значно підвищує їхню цінність і нам приємно було виконувати роботу з розумінням того, яку важливу справу ми робимо.

Ще одним якісним показником є рівень довіри. Оскільки матеріали опубліковані на сайті ГО і спираються на наукові джерела, аудиторія схильна сприймати їх як експертні та незалежні.

Також важливим результатом є зміна ставлення аудиторії до інформації. Навіть за невеликої кількості читачів цикл міг виконати свою стратегічну функцію: підвищити рівень критичного мислення,

відповідальність за поширення новин і розуміння того, що фактчекінг важливий та повинен проводитися завжди, особливо в роботі журналістів з фактами. Для сайту громадської організації саме такий ефект – суспільно-важливий, але не масовий – є показником успішності опублікованих статей.

Загалом, під час роботи над матеріалами ми зрозуміли, що фактчекінг - це спосіб мислення, який має супроводжувати журналіста, комунікаційника чи просто активного користувача соцмереж від моменту отримання інформації до її поширення. Ми маємо виробити звичку ставити під сумнів навіть ту інформацію, яка емоційно близька або нам дуже хотілося б, щоб вона була правдивою. Саме така «чутливість» породжує те, що дезінформація поширюється та стає масовою. Ми ж захотіли, щоб розуміння того, що перевірка інформації – це не щось надскладне, було поширене серед молоді та юних фахівців.

Для нас як журналістів фактчекінг має пряме прикладне значення. Він допомагає уникати репутаційних помилок й не підривати довіру читачів. Фактчекінг – це не лише про етику журналіста. Це те, що може допомогти роботі.

Однак не лише для медівників важливо розуміти принципи фактчекінгу та застосовувати його на практиці. Він корисний і тим, хто не планує працювати в медіа. Це й частина академічної доброчесності, уміння працювати з інформацією та спосіб вивчати інформацію, а не бездумно публікувати фейки, дезінформацію та ІПСО у чатах, сторіс чи коментарях.

Ба більше, значення фактчекінгу зростає в воєнний час і воно пов'язане з безпекою. Вже не один приклад демонструє, що поширення неперевіреної інформації може викликати паніку, нашкодити обороні чи працювати для цілей ворожої пропаганди. Тут фактчекінг перестає бути абстрактною навичкою і стає елементом громадянської відповідальності.

Відтак, кожен має володіти такою «базовою навичкою», яка формує довіру, захищає від маніпуляцій і робить журналістів сильнішими за фейки.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу комплексно осмислити місце фактчекінгу в сучасному українському медіапросторі та виявити закономірності його функціонування в умовах війни, коли інформаційний вплив стає не менш критичним, ніж військові дії на фронті. Поетапне виконання поставлених завдань дозволило сформуувати узагальнену картину того, як змінюється природа фейків, як розширюються інструменти їх поширення та яким чином журналістські практики перевірки новин трансформуються у відповідь на нові типи загроз. У центрі уваги стала логіка інформаційних атак та реакційна, а також проактивна діяльність фактчекерів, що разом окреслюють нову конфігурацію інформаційної безпеки держави.

Насамперед було визначено сутність фактчекінгу в контексті сучасних комунікаційних студій. Він постає не просто як технічна процедура перевірки фактів, а як складна професійна практика, що поєднує журналістику, аналітику, цифрову експертизу та етичну відповідальність. Саме в умовах війни фактчекінг виявляє свою найбільшу цінність: він не лише виправляє помилки, а й бере на себе функцію протидії інформаційним ударам, які мають стратегічну мету – підірвати довіру громадян, посилити тривожність, знизити моральний дух та спотворити сприйняття подій. Аналіз теоретичних підходів показав, що фактчекінг сьогодні функціонує у поєднанні з методами OSINT, цифрової криміналістики, когнітивного аналізу, що значно підвищує його ефективність.

У другому завданні акцент було зроблено на дослідженні природи дезінформації, інформаційно-психологічних операцій та механізмів їх поширення. З'ясовано, що сучасні ПІСО мають чітку структуру, працюють за принципами мережевої координації та використовують як традиційні, так і високотехнологічні засоби впливу. Дезінформація все частіше спирається на емоційні тригери, експлуатує тему внутрішніх конфліктів, страждання дітей, розчарування у владі або війську. Важливо, що її поширення відбувається хвилеподібно: від поодиноких анонімних джерел до масових вкидів, які

охоплюють багатомільйонні аудиторії за лічені години. Аналіз механізмів довів, що фейки, спрямовані на українську аудиторію, часто відрізняються від тих, які поширюють для російського населення: перші мають на меті зламати стійкість, другі – мобілізувати та радикалізувати.

Суттєвим кроком стало поєднання методологічних інструментів перевірки фактів, актуальних під час війни. У роботі відображено, як комбінуються класичні методи журналістської верифікації з новими технічними підходами: аналіз цифрових слідів, геолокація, ревізія метаданих, пошук збігів облич, розпізнавання патернів машинної генерації відео. Показано, що сьогодні фактчекер працює в умовах загальної інформаційної перенасиченості й високої швидкості контенту, тому вдосконалення алгоритмів і розширення інструментів стає життєво необхідним. Методологічна база переосмислюється так само швидко, як і технологічний розвиток: те, що було актуальним учора, сьогодні може виявитися недостатнім перед новим рівнем складності deepfake-контенту.

Подальший етап дослідження був присвячений аналізу українських фактчекінгових практик після 2022 року та оцінці їхньої ефективності. Розгляд конкретних кейсів – як-от deepfake-атаки проти Сил оборони, масштабована кампанія «Покровська воронка», фейк про «злочини Азову» – дозволив виявити реальні механізми роботи фактчекерів та оцінити, наскільки їхні дії здатні нейтралізувати дезінформаційні атаки. З'ясовано, що системне використання інструментів моніторингу, аналіз мережевої динаміки, співпраця з технологічними платформами та створення структурованих спростувань дають потужний ефект, особливо коли мова йде про швидке виявлення та блокування джерел фейків. Разом із тим дослідження показало, що зростання технологічної складності ворожих інформаційних операцій, швидкість їхнього поширення та «емоційна вибуховість» тем становлять серйозний виклик для української системи інформаційної безпеки.

Важливим завершальним завданням стало визначення стратегічних перспектив розвитку фактчекінгу в Україні. Дослідження продемонструвало,

що майбутнє цієї сфери нерозривно пов'язане з технологічними інноваціями, цифровою трансформацією медіа, інтенсивним використанням штучного інтелекту та модернізацією інституційної взаємодії. Необхідними є не лише вдосконалення технічних інструментів, а й створення моделей проактивного реагування, здатних передбачати можливі хвилі дезінформації. У роботі показано, що розвиток фактчекінгу повинен ґрунтуватися на кількох паралельних напрямках: підвищенні медіаграмотності населення, системній співпраці держави, медіа та технологічних компаній, створенні платформ для обміну даними, формуванні міждисциплінарної експертизи. Саме така багаторівнева модель дозволить українському суспільству бути не лише реактивним, а й випереджальним у боротьбі з інформаційними загрозами.

Загалом проведені дослідження засвідчили, що фактчекінг в Україні вже перетворився на важливу складову національної інформаційної стійкості. Він не лише виконує корекційну функцію, а й формує нові стандарти журналістики, сприяє зростанню довіри до медіа та допомагає суспільству краще орієнтуватися у складному, часто ворожому інформаційному середовищі. Війна продемонструвала, що боротьба за правду стала частиною оборони держави, а журналісти, фактчекери, аналітики та дослідники – учасниками цієї боротьби. Розвиток фактчекінгу, його інтеграція з технологічними рішеннями та посилення ролі громадян у критичному осмисленні інформації є необхідною умовою безпеки та стійкості демократичного суспільства в майбутньому.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ МАТЕРІАЛІВ

Дані матеріали розміщені на платформі Truthful Reporting

1. Що таке фактчекінг і чому він став зброєю в інформаційній війні? TruthfulReporting.org. URL: <https://truthfulreporting.org/kultura/shho-take-faktcheking-i-chomu-vin-stav-zbroyeyu-v-informacziynij-vijni/> (дата звернення 25.12.2025)
2. Еволюція дезінформації: від пропаганди до інформаційно-психологічних операцій. TruthfulReporting.org. URL: <https://truthfulreporting.org/kultura/evolyucziya-dezinformacziyi-vid-propagandy-do-informacziyno-psyhologichnyh-operacziy/> (дата звернення: 15.12.2025).
3. Довіряй, але перевіряй: як журналісту відрізнити правду від фейку. TruthfulReporting.org. URL: <https://truthfulreporting.org/kultura/doviryaj-ale-pereviryaj-yak-zhurnalistu-vidriznyty-pravdu-vid-fejku/> (дата звернення: 15.12.2025).
4. Сказали "ні" фейкам: історія створення проєкту "Давайте Перевіримо" на вінницькому телеканалі. TruthfulReporting.org. URL: <https://truthfulreporting.org/kultura/skazaly-ni-fejkam-istoriya-stvorennya-proyektu-davajte-perevirymo-na-vinnyczkomu-telekanali/> (дата звернення: 25.12.2025).
5. Соціальні мережі як поле битви: як алгоритми сприяють поширенню фейків. TruthfulReporting.org. URL: <https://truthfulreporting.org/kultura/soczialni-merezhi-yak-pole-bytvyyak-alygorytmy-spryyayut-poshyrennyu-fejkiv/> (дата звернення: 15.12.2025).
6. Психологічний вплив фейків: чому ми віримо неправді. TruthfulReporting.org. URL: <https://truthfulreporting.org/kultura/psyhologichnyj-vplyv-fejkiv-chomu-my-iryymo-npravdi/> (дата звернення: 15.12.2025).
7. Не піддаємося емоціям: як перевіряти фото й відео з фронту. TruthfulReporting.org. URL: <https://truthfulreporting.org/kultura/ne-piddaemo-sya-emozijam-yak-pereviryati-foto-y-vidео-z-фронту/>

[piddayemosya-emocziyam-yak-pereviryaty-foto-j-video-z-frontu/](https://truthfulreporting.org/molod/akademichnyj-faktcheking-yak-studenty-zhurnalisty-mozhut-dopomogty-v-borotbi-z-dezinformacziyeyu/) (дата звернення 25.12.2025)

8. Академічний фактчекінг: роль студентів-журналістів у боротьбі з дезінформацією. TruthfulReporting.org. URL: <https://truthfulreporting.org/molod/akademichnyj-faktcheking-yak-studenty-zhurnalisty-mozhut-dopomogty-v-borotbi-z-dezinformacziyeyu/> (дата звернення 26.12.2025)
9. Як світ бореться з дезінформацією під час воєн. TruthfulReporting.org. URL: <https://truthfulreporting.org/kultura/yak-svit-boretsya-z-dezinformacziyeyu-pid-chas-voyen/> (дата звернення 20.12.2025)
10. Майбутнє фактчекінгу: штучний інтелект і цифрова безпека. TruthfulReporting.org. URL: <https://truthfulreporting.org/sprostuvannya-ta-faktcheking/majbutnye-faktchekingu-shtuchnyj-intelekt-i-cyfrova-bezpeka/> (дата звернення 20.12.2025)

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаманова Н. В. Засоби протистояння інформаційним фейкам у сучасній державі. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. Т. 3. С. 3-9. DOI : <https://doi.org/10.32782/39221495>
2. Бабак А. Розквіт фактчекінгу у світі: огляд найцікавіших проєктів. *Детектор медіа*. URL: http://ms.detector.media/web/online_media/rozkvit_faktcheking_u_s_viti_oglyad_naytsikavishikh_proektiv (дата звернення: 02.12.2025).
3. Була С., Свідерська О. Соціальні мережі як інструмент політичної маніпуляції. *Політикус*. 2020. № 4. С. 21-25. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2020-4.3>
4. Вардл К. Перевірка контенту, отриманого від читачів. *Посібник з верифікації* / ред. К. Сільверман. 2014. С. 128. URL: https://verificationhandbook.com/book_ua/chapter3.php (дата звернення: 02.12.2025).
5. Глушук Є. Фейки як інструмент тиску в умовах війни: специфіка застосування та сприйняття. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені ВІ Вернадського*. 2023. Т. 67. С. 96-107. URL: https://nbuviar.gov.ua/images/e_biblioteka/naukovi_resursi/voenni_konflikt_i/Glusuk%20E.%20Fejki%20ak%20instrument%20tisku.pdf (дата звернення: 02.12.2025).
6. Горбулін В. П. Світова гібридна війна: український фронт. Київ : НІСД, 2017. 496 с.
7. Гороховський О. Фактчек як тренд розслідувань: можливості та перспективи: практичний посібник. Дніпро : ЛІРА, 2017. 133 с.
8. Гришин М. Маніпулювання інформацією: теоретичні аспекти наукового дискурсу. *Інтегровані комунікації*. 2023. № 2(16). С. 38-43. URL: <https://intcom.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/273/221> (дата звернення: 03.12.2025).
9. Гуржій С. В. Сучасні загрозливі тенденції використання Telegramканалів на шкоду державним інтерсам. *Інформація і право*.

2021. № 4. С. 162-169. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/19_11.pdf
(дата звернення 04.12.2025)
10. Гуцуляк Д. Фактчекінг як інструмент протидії дезінформації в умовах гібридних конфліктів. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Філологія*. 2024. Т. 2, № 12. С. 26. DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2024.2.3>
11. Денисенко В., Вишневецький Ю. Політики не брешуть. 10 законів взаємодії політиків і виборців. Київ : Наш формат, 2020. 296 с.
12. Ейсмунт В. Інструменти фактчекінгу: як професійно відрізнити брехню від правди. Ін-т мас. інформації, 2023. URL: <http://imi.org.ua/articles/instrumenti-faktchekingu-yakprofesiynovidriznyatibrehnyu-vid-pravdi/> (дата звернення: 04.12.2025).
13. Європейська обсерваторія журналістики. Аналіз дезінформації за допомогою ШІ: уроки експерименту URL: <https://ua.ejo-online.eu/9269/tsyfrovi-media/analiz-dezinformatsii-za-dopomohoiu-shi> (дата звернення: 04.12.2025).
14. Європейська обсерваторія журналістики. Коли правда подається як думка: фальшивий баланс у висвітленні західними медіа повномасштабного російського вторгнення в Україну. *ЕЖО*. URL: <https://ua.ejo-online.eu/9160/etyka-ta-yakist/koly-pravda-podaietsia-iak-dumka> (дата звернення: 04.12.2025).
15. Єфтені Н. М. Політичне маніпулювання: особливості застосування. *Актуальні проблеми політики*. 2015. № 56. С. 234-241. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/appol_2015_56_31 (дата звернення: 04.12.2025).
16. Жугай В., Кузнєцова Т. Особливості телеграм-каналів як новітніх інструментів медіа: український контекст. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. № 6. С. 120-125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_filol_2021_32%2871%29_6%283%29_23 (дата звернення: 04.12.2025).

17. Іванов В. Ф. Вимоги до роботи з фактами та джерелами інформації в мас-медіа. *Інформаційне суспільство*. 2015. Т. 22. С. 17-20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/is_2015_22_5 (дата звернення: 04.12.2025).
18. Маруфенко В. В., Шмиголь Н. М. Боротьба з недостовірною інформацією та фактчекінг як сучасний інструмент менеджменту персоналу. *Студентські наукові дискусії поза форматом: матеріали XI Міжнародної наукової конференції (м. Івано-Франківськ, 11 квітня 2024 року)*. Івано-Франківськ, 2024. С. 304.
19. Медіаграмотність : навчальний посібник / Ю. Бондар та ін. ; ред. О. Прокопенко. Київ : Держ. наук. установа «Енциклопед. вид-во», 2025. 136 с.
20. Мудра І. Поняття «фейк» та його види у ЗМІ. *Теле- та радіожурналістика*. 2016. № 15. С. 184-188. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/teleradio/article/viewFile/694/699> (дата звернення: 02.12.2025).
21. Пічкурова З. В. Розвиток медіагалузі України в контексті глобальної цифрової трансформації. *Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право)*. 2018. № 2. С. 140-147. URL: <https://er.kai.edu.ua/server/api/core/bitstreams/cd88c7fc-4c33-4019-b8c1-40ae104c2efd/content> (дата звернення: 02.12.2025).
22. Посібник з журналістських розслідувань. Теорія та практика / Б. Бель та ін. Друк. Бізнесполіграф, 2013. 190 с.
23. Почепцов Г. Фейк. Технології спотворення реальності. Вид. дім «Києво-Могилян. акад.», 2018. 175 с.
24. Приходькіна Н. О. Постправа vs фактчекінг: теоретичні аспекти. *Позиціонування закладів освіти на ринку освітніх послуг в умовах воєнного стану: Матеріали IV Всеукраїнського науково-методологічного семінару 24 листопада 2022 р.* Київ – Бориспіль: ДЗВО «Університет менеджменту освіти». 2022. С. 91-96.
25. Центр протидії дезінформації. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/protydiyadezinformatsiyi.cpd/posts/pfbid031tgq>

- [nRy3HZUxJSLD6tbS6PRitEy28jTWuTBCLUeMPt4iogKevDxjuV519HfvqNvul](https://doi.org/10.15421/172573) (дата звернення 02.12.2025).
26. Ратушна Т. Фейки та дезінформація в соціальних мережах під час війни: ризики для українського суспільства. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2025. Т. 28, № 3. С. 84-91. DOI: <https://doi.org/10.15421/172573>
27. Романюк В. С. Фактчекінг та спростування фейкової інформації: виклики та досягнення. *Ukraińskie media w obliczu wojny : regulacje prawne i doświadczenia = Українські медіа в умовах війни : правові норми та досвід* / ред. А. Glapiak. Warszawa, 2023. С. 225-232. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/32eedd29-de1d-49a5-a3d4-bd7490e1d33e/content> (дата звернення: 04.12.2025).
28. Свідерська О. І. Співвідношення психологічних та інституційних детермінант масової політичної поведінки в транзитних суспільствах: дис. канд. політ. наук (23.00.01). 2018 С.222.
29. Сісіна Л. Традиційні та інноваційні ресурси для верифікації інформації та їх використання в роботі інформаційно-аналітичних підрозділів бібліотеки. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. Т. 46. С. 387-409. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000736343> (дата звернення: 04.12.2025).
30. Скіпор, В. Е. Протидія дезінформації та фейкам в інформаційному полі України під час війни. Факультету журналістики Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 4 від 9 лютого 2023 р.), С. 59.
31. СтопФейк. *StopFake*. URL: <https://www.stopfake.org/ru/glavnaya-2/> (дата звернення: 04.12.2025).
32. Стратегії українських медіа у боротьбі з дезінформацією в умовах російської військової агресії: дослідження громадської думки / Н. І. Глебова та ін. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та*

- практики*. 2025. № 106. С. 92-101. DOI <https://doi.org/10.32782/2707-9147.2025.106.8>
33. Тонкіх Ю. Особливості функціонування публічних Telegram-каналів як кросмедійної платформи. *Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації*. 2021. № 4 (48). С. 47-54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2021_4_9 (дата звернення: 04.12.2025).
34. Улибін В. А. Етичні аспекти роботи журналіста в умовах воєнного стану. *Інтегровані комунікації*. 2023. Т. 1, № 15. С. 95-103. DOI: <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2023.1512> (дата звернення: 04.12.2025).
35. Фактчекінг як інструмент протидії в гібридній війні (на матеріалах проєкту StopFake). *ПВНЗ "МЕГУ імені академіка Степана Дем'янчука"*. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/4566> (дата звернення: 04.12.2025).
36. Чернявська Л., Данилюк Н. Телеграм-канали як інструмент діджиталізації українських масмедіа. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. Т. 32, № 71. С. 193-198. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_filol_2021_32%2871%29_6%283%29_36 (дата звернення: 04.12.2025).
37. Шевченко В. Фактчекінг і верифікація у журналістській роботі. *Образ*. 2018. № 1. С. 140-153. DOI: 10.21272/2415-8496-2018-1(27)-140-153
38. Шкарпова О. Досвід інших: головний фактчек планети. Як перевіряють висловлювання Трампа і Клінтон. *Детектор медіа*. 2016. URL: <http://detector.media/> (дата звернення: 04.12.2025).
39. Narrative Intelligence for Information Integrity. *PROMPT*. URL: <https://t.me/factscheking> (дата звернення: 02.12.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Аналітичний звіт «Використання відео із застосуванням штучного інтелекту для дискредитації Сил оборони України»

28.11.2025

Центр протидії дезінформації (далі – Центр) проаналізував еволюцію застосування державою-агресором технології дипфейк та інших інструментів генерації відеоконтенту на основі штучного інтелекту в інформаційних операціях проти України – від перших технічно недосконалих спроб до системного «забруднення» інформаційного простору ШІ-контентом.

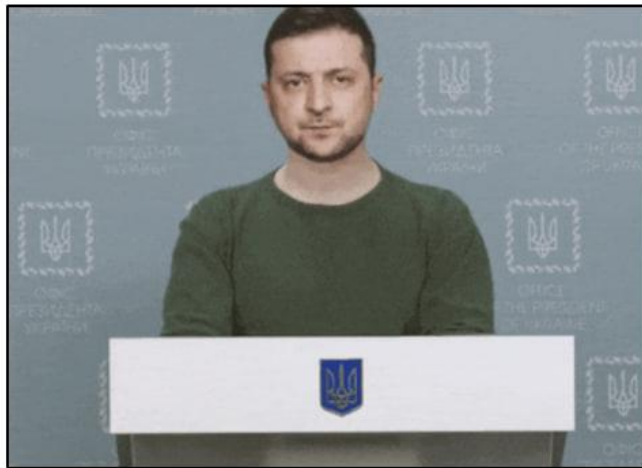
Особливу увагу Центр приділив дипфейк- та ШІ-відео, спрямованим на дискредитацію Сил оборони України, які є ключовим об'єктом таких інформаційних атак.

Методологія проведення аналізу:

- Застосовано хронологічний та контент-аналіз.
- Період дослідження: липень-листопад 2025 року.
- Інформацію зібрано методом мануального моніторингу інформаційного простору.
- Для збору додаткових даних про поширення деякого контенту використано програмне забезпечення Osavul.

Вступ

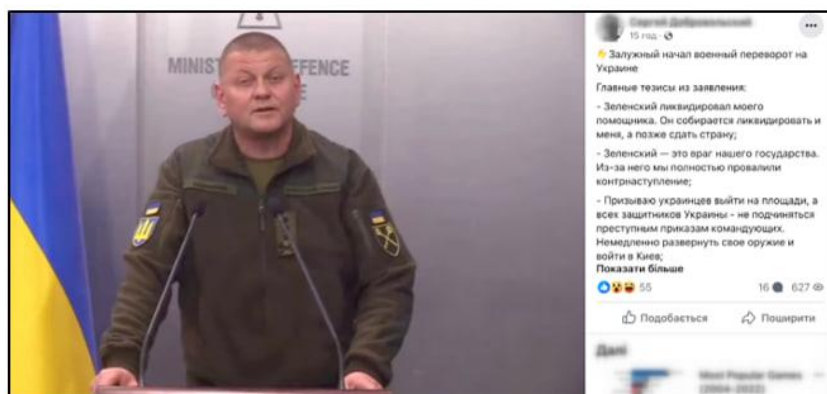
Першим яскравим прикладом використання державою-агресором технології дипфейк (deepfake) – відеоманіпуляцій, що замінюють обличчя або голос конкретної особи, стало відео від 16 березня 2022 року, у якому нібито Президент України Володимир Зеленський «закликав» Збройні Сили України скласти зброю та капітулювати.

*Приклад дiпфейку
Президента України Володимира Зеленського*

Це відео низької якості та з очевидними ознаками сфабрикованості, що призвело до його відторгнення цільовою аудиторією. Його потенційний шкідливий вплив було остаточно нівельовано завдяки спростуванню представниками державної влади.

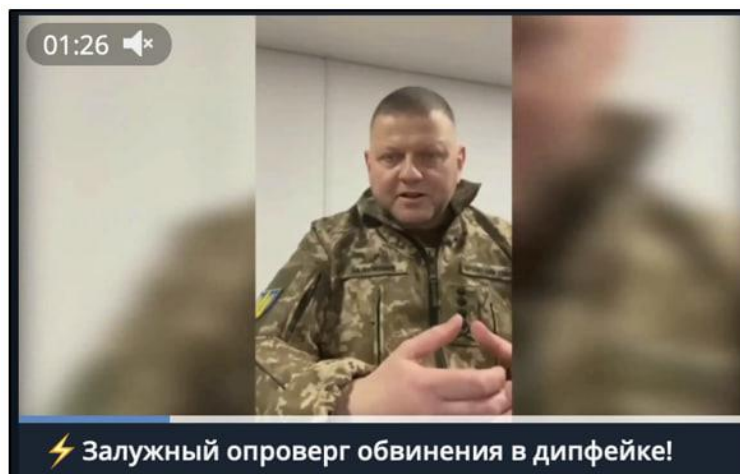
Після певного періоду «затишшя» наступним гучним прикладом застосування дiпфейк-відео стало поширення російськими інформаційними ресурсами 7 листопада 2023 року (через понад півтора року після фейкового відео з Президентом України) відео нібито звернення колишнього Головнокомандувача Збройних Сил України Валерія Залужного із закликом до громадян України виходити на площі своїх міст, а до військових – не виконувати «злочинні накази» влади. Це відео було оперативно виявлено та проаналізовано Центром і спростовано.

*Приклад дiпфейку
колишнього Головнокомандувача ЗСУ Валерія Залужного*

Проте росіяни не зупинилися після нівелювання попередньої загрози, і вже наступного дня – 8 листопада 2023 року – у мережі з'явилося нове

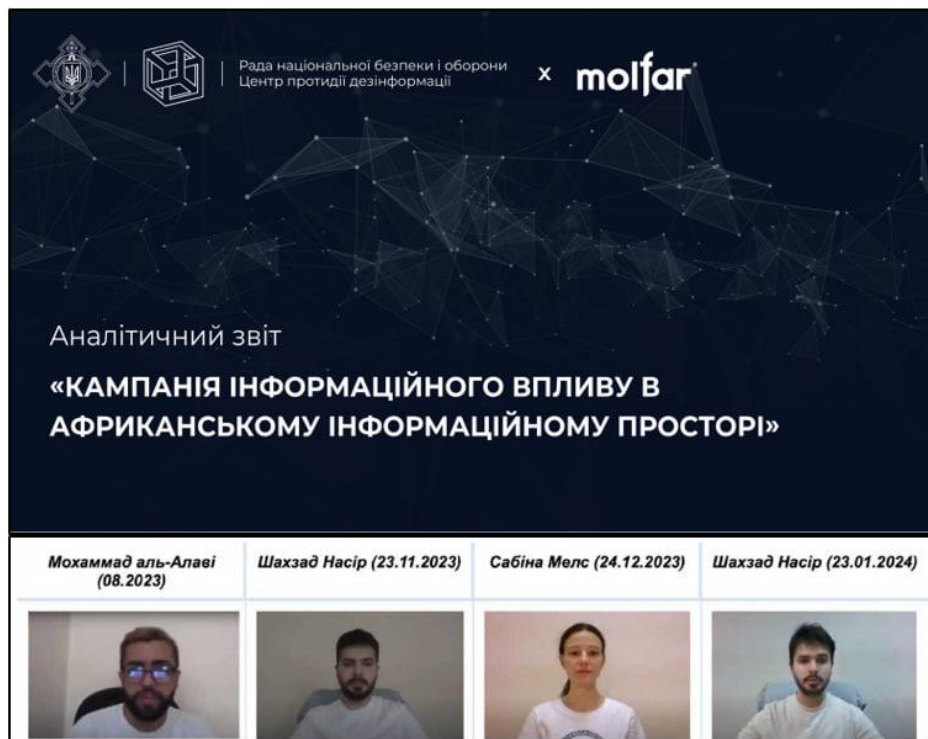
дівфейк-відео із нібито зверненням В. Залужного, який «спростував» інформацію, що попереднє відео від 7 листопада було дівфейком. У такий спосіб ворог намагався нівелювати ефект від контрзаходів, яких вжила Україна. Втім, це відео було оперативно спростовано, що запобігло завданню потенційної шкоди від його поширення.

*Приклад повторного дівфейку
колишнього Головнокомандувача ЗСУ Валерія Залужного*

Зазначені відео значно перевищували за якістю фейк про Президента України, що свідчило про суттєве вдосконалення як самої технології дівфейків, так і способів її застосування. Незважаючи на це, ідентифікувати сфабрикованість відео можна було без спеціальних знань або використання додаткових інструментів.

Аналогічні випадки використання у період з серпня 2023 року до січня 2024 року більш якісних дівфейків, спрямованих на дискредитацію військово-політичного керівництва України, однак уже у міжнародному інформаційному просторі, Центр детально описав у аналітичному звіті «Кампанія інформаційного впливу в африканському інформаційному просторі», опублікованому 8 березня 2024 року.

Посилання: <https://cpd.gov.ua/announcement/analitichnyj-zvit-kampaniya-informacijnogo-vplyvu-v-afrykanskomu-informacijnomu-prostori/>

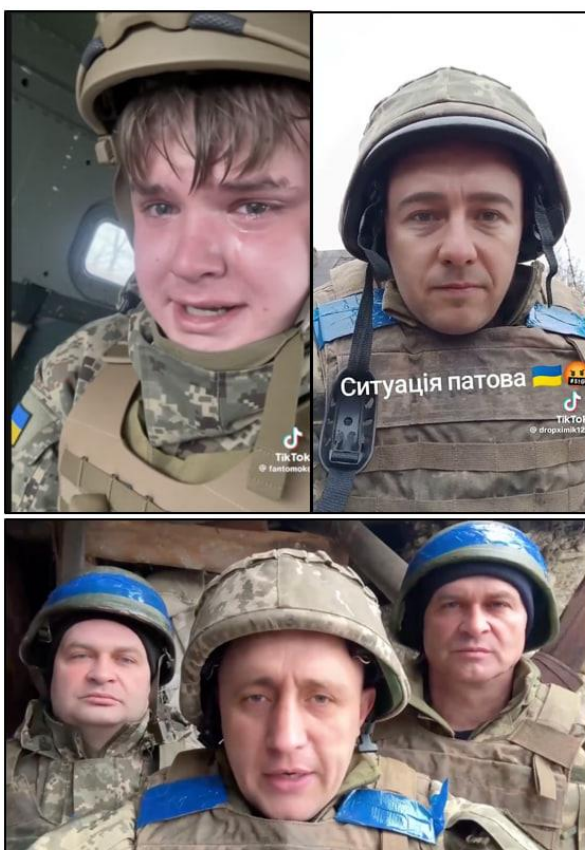
Зважаючи на зазначене вище, можна стверджувати, що початкові операції російської федерації з використанням згенерованого ШІ відеоконтенту виявилися технічно недосконалыми (незважаючи на покращення якості у 2023-2024 роках), характеризувалися поодинокими «вкидами» та були розраховані на ефект раптовості й низький рівень медіа- та цифрової грамотності як українських, так і міжнародних глядачів. Однак такі спроби виявилися невдалими – їх швидко відторгла цільова аудиторія, а представники України, зокрема Центр, оперативно спростували ці маніпуляції.

У 2025 році Центр встановив, що сучасні дїпфейки стали набагато якіснішими, а стратегія їх використання змінилася на «забруднення» інформаційного простору. Замість спроб змусити широку аудиторію повірити в окремий фейк, російські інформаційні операції зосереджені на підриві довіри до джерел інформації та провокуванні емоційного виснаження аудиторії. Втім, як і раніше, основними об'єктами дискредитації є військово-політичне керівництво України, а найчастіше – представники її Сил оборони.

Так, у період з липня по листопад 2025 року Центром систематично фіксуються матеріали, створені за допомогою ШІ, у яких головними «героями» виступають нібито представники Сил оборони України. При цьому специфіка цих матеріалів дає підстави стверджувати, що головною метою їх створення та поширення є деморалізація особового складу Сил оборони України, підрив морального стану цивільного населення, створення уявлення про нібито хаос, непрофесіоналізм і паніку в лавах Сил оборони України, а також дискредитація дій та рішень військово-політичного керівництва України, зокрема з-поміж міжнародної аудиторії.

Крім того, спостереження Центру дають підстави стверджувати, що у створенні відеоконтенту із застосуванням технологій штучного інтелекту та подальшому поширенні деструктивного інформаційного впливу російська пропаганда використовує два основних напрями:

1. Створення відеоконтенту з використанням технології діпфейк та залученням «акторів», які імітують представників Сил оборони України, на обличчя яких накладається «маска» та змінена аудіодоріжка.

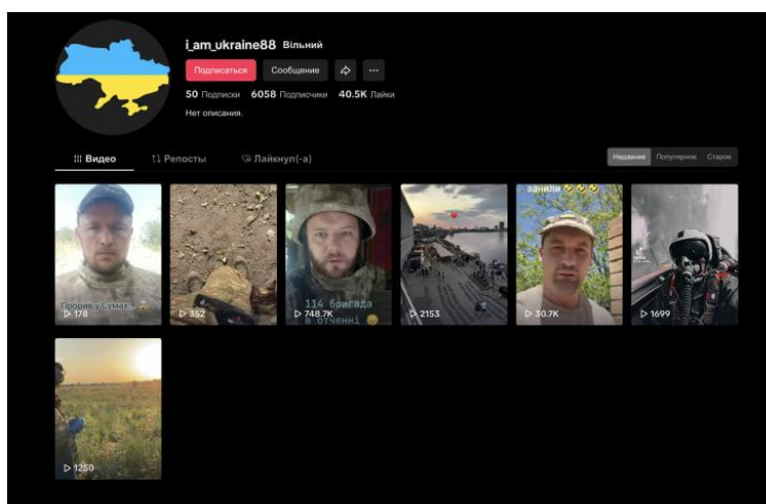
Прикладе відео з використанням технології діпфейк

2. Створення відеоконтенту про буцімто представників Сил оборони України, повністю згенерований за допомогою технологій штучного інтелекту. Такі відео мають на меті швидке емоційне залучення аудиторії та масове поширення.

Водночас для поширення такого контенту держава-агресор використовує багаторівневу модель, яка охоплює ключові етапи – від створення анонімного акаунта (зазвичай у соцмедійному застосунку TikTok) та первинного «засівання» контенту до його масштабування через Telegram, X та Facebook, і подальшої легітимізації іншими ресурсами, зокрема російськими мережами деструктивного інформаційного впливу.

Описаний підхід є успішним у контексті просування, а сам контент має високу якість, що подекуди унеможливорює його спростування без використання додаткових інструментів перевірки. Водночас ці медіаматеріали викликають довіру частини аудиторії, що сприяє його органічному поширенню. Однак попри реалістичність цих відео, вони все одно містять ознаки сфабрикованості – зокрема повторювані елементи: ідентичні військові патчі, однакова форма або одні і ті самі обличчя. Це свідчить не про автентичність контенту, а про автоматизоване створення, що дозволяє його спростувати, хоча це й потребує більше часу та ресурсів.

Механізм поширення відеоконтенту, спрямованого на дискредитацію Сил оборони України і згенерованого за допомогою штучного інтелекту

Приклад засівання та створення «правдоподібного» контенту на платформі TikTok

Механізм поширення проілюстровано на прикладі TikTok-акаунта @i_am_ukraine88.

Етап 2: Інтеграція відеоконтенту в Telegram, X та Facebook

Після публікації ШІ-згенерованого відео у таких застосунках як TikTok воно зазвичай швидко набирає значну кількість переглядів, що посилює деструктивний інформаційний вплив контенту. Згодом такий контент поширюється через Telegram-канали, акаунти в X та Facebook – це наступний етап розповсюдження, який забезпечує масштабування охоплення та подальшу легітимізацію фейкових матеріалів.

Важливо зазначити, що на цьому етапі відбувається посилення нарративу. Telegram-канал, акаунт в X або Facebook, який поширює відео, згенероване за допомогою ШІ, зазвичай не обмежуються його простим дублюванням, а додають власний текстовий супровід, що значно посилює основний меседж. Наприклад, те, що у відео подається як «незадоволення» чи «скарги», у текстовому описі трансформується у «прямі погрози бунту, відмови від виконання бойових завдань або звинувачення на адресу військового командування».

Етап 3: Легітимізація відеоконтенту через російські мережі деструктивного інформаційного впливу

На фінальному етапі до поширення ШІ-згенерованих відео за участі нібито представників Сил оборони України зазвичай долучаються великі мережі інформаційного впливу рф, такі як «Pravda» або «ZOV», які можуть охоплювати десятки або навіть сотні онлайн-платформ, а також російські пропагандисти та воєнкори. Їхня участь забезпечує масове розповсюдження матеріалів, надання їм ознак «достовірності», та подальше закріплення в інформаційному просторі. Інтеграція фейку на цьому рівні переводить його з категорії «анонімного відео з соцмереж» у формат «офіційної новини», що значно підвищує його легітимізацію для ширшої аудиторії.

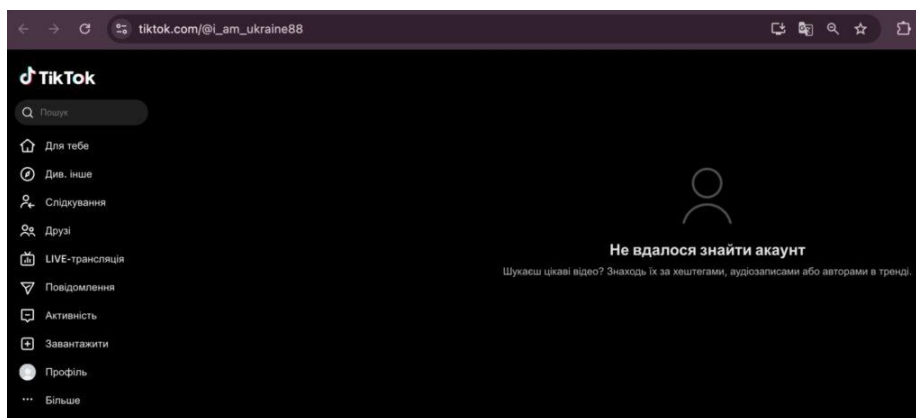
Нейтралізація відеоконтенту, спрямованого на дискредитацію Сил оборони України і згенерованого за допомогою штучного інтелекту

Зважаючи на описаний вище механізм, стратегічного значення набуває співпраця з великими технологічними платформами (BigTech), що дозволяє оперативно обмінюватися інформацією, сприяючи нейтралізації ворожих інформаційних операцій на ранніх етапах їх реалізації. Для Центру одним з ключових напрямів такої взаємодії є партнерство з представниками TikTok, ефективність якого підтверджена практикою.

Так, внаслідок проведеного аналізу відео та інших матеріалів, розміщених у TikTok-акаунті @i_am_ukraine88, Центр встановив, що для їх створення були використані технології штучного інтелекту.

Зокрема, зафіксовано неприродну міміку облич людей на відео, нетипову частоту моргання, а також мінімальну синхронізацію рухів губ із мовленням, що свідчить про сфабрикованість контенту.

У зв'язку з цим Центр передав інформацію про акаунт адміністрації TikTok. Надалі адміністрація TikTok ухвалила рішення про його блокування.

Висновки

- Сьогодні використання штучного інтелекту російською федерацією еволюціонувало від поодиноких малоефективних дипфейків до індустріалізованого, кросплатформного та психологічно адаптованого інструменту ведення гібридної війни.

- Держава-агресор активно використовує технології дипфейків і ШІ-генерації для вчинення впливу на аудиторію, зокрема масово створює відео з нібито представниками Сил оборони України.
- ШІ-згенеровані відео поширюються за багаторівневою моделлю: від первинного «засівання» в таких соціальних мережах як TikTok до подальшого масштабування в Telegram, X та Facebook і «легітимізації» через пропагандистські мережі, російських пропагандистів та воєнкорів.
- Продукування та поширення таких матеріалів переслідує мету введення аудиторії в оману, створення «ілюзії хаосу», деморалізації представників Сил оборони України та цивільного населення, а також підриву довіри до військово-політичного керівництва держави, зокрема з-поміж представників держав-партнерів. Тож це може сприяти дестабілізації внутрішньополітичної ситуації в Україні та завдати шкоди її іміджу на міжнародній арені.
- Завдяки здійсненим Центром та адміністрацією TikTok заходам, акаунти, що поширюють ШІ-згенеровані відео, нейтралізуються. Така взаємодія є важливим кроком для запобігання поширенню деструктивного контенту та мінімізації впливу цих інформаційних атак.

Аналітичний звіт «Інформаційна кампанія «Покровська воронка» [35]

07.11.2025

Центр протидії дезінформації (далі – Центр) під час моніторингу інформаційного простору виявив ряд публікацій, які використовують хештег #покровская_воронка та мають ознаки скоординованої інформаційної кампанії. Зважаючи на це, Центр провів поглиблений аналіз цих публікацій.

Методологія проведення аналізу:

- Застосовано хронологічний та контент-аналіз.
- Період дослідження: з 27 вересня по 6 листопада 2025 року.
- Для збору та систематизації даних використано програмне забезпечення Osavul із такими параметрами:
 - Ключові слова: «#покровская_воронка», «покровская_воронка», «покровская воронка» та «покровська воронка».
 - Дати: з 27 вересня по 6 листопада 2025 року.
 - Мови: українська, російська.
 - Платформи: Telegram, X, Facebook, Web, VK, YouTube, TikTok.
- Додатково здійснено ручний моніторинг інформаційного простору для уточнення результатів автоматизованого аналізу.

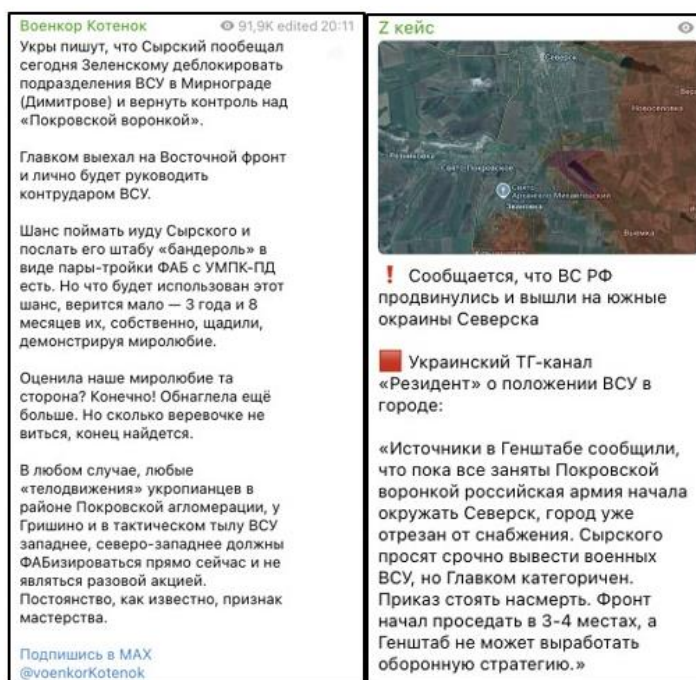
Внаслідок проведеного аналізу Центр дійшов таких висновків:

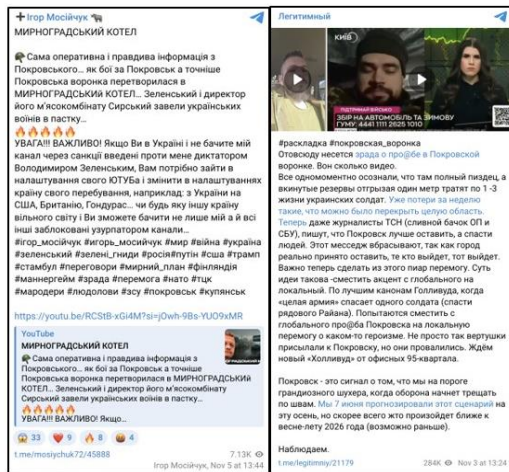
- Публікації з хештегом #покровская_воронка, є складовою ворожої інформаційної кампанії під однойменною назвою «Покровська воронка».
- Перший допис у рамках цієї кампанії опублікований 27 вересня 2025 року Telegram-каналом «Легитимный», який входить до російської мережі, що мімікрує під українські інформаційні ресурси. За даними Служби безпеки України, ця мережа пов'язана з 85-м головним центром спеціальної служби головного управління генерального штабу збройних сил рф.

України: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-vykryla-ahenturnu-merezhu-spetsluzhbrf-yaka-destabilizovala-sytuatsiiu-v-ukraini-cherez-telegramkanaly>

- Після появи публікації на Telegram-каналі «Легитимный» в інформаційному просторі почали з'являтися інші матеріали з використанням цього хештегу, які активно поширюються зазначеною вище мережею, російськими мілітарними Telegram-каналами та деякими підсанкційними особами в Україні.

- Варто зазначити, що не всі суб'єкти, які залучені до проведення цієї інформаційної кампанії, використовують хештег #покровская_воронка. Проте вони використовують такі словосполучення, як «покровская воронка» або «покровська воронка».

Резидент

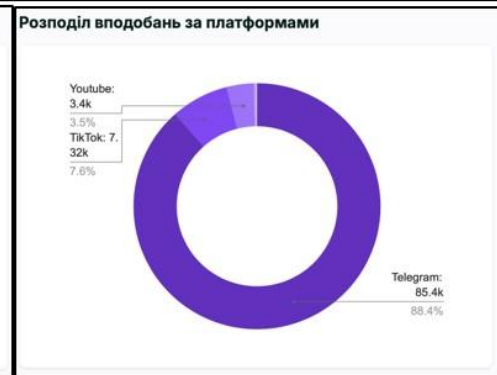
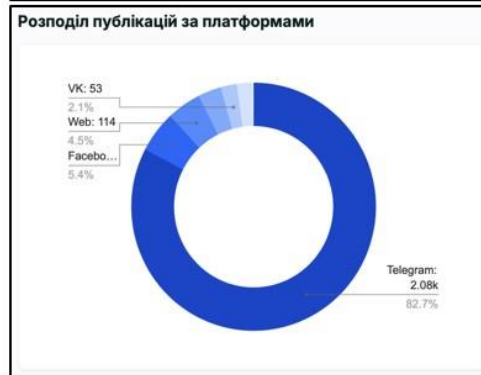
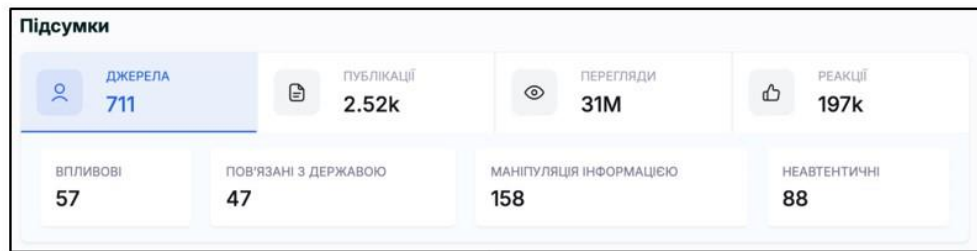
⚡⚡⚡ #Инсайд

По информации источников в Генштабе прошло совещание, в котором обсуждалась критическая ситуация на фронте и последствия для ВСУ. Полевые командиры потребовали от Сирского изменить тактику и прекратить сжигать резервы в Покровской воронке, иначе мы потеряем до конца года Купянск/Лиман/Северск/Константиновку и Гуляйполе. Военные считают, что Покровская воронка стала вторым Бахмутом, в мясорубке которого ВСУ потеряла лучшие подразделения и сейчас повторяется ситуация.

t.me/rezident_ua/27818

292K 👁 Oct 21 at 12:58

- Матеріали, які поширюються у рамках цієї кампанії, спрямовані на дискредитацію військово-політичного керівництва України, зокрема вказуючи на «неправильність стратегічних рішень».
- Станом на 6 листопада 2025 року кампанія охопила 31 мільйон переглядів і включає понад 2,5 тисячі публікацій, що свідчить про її масштабність та активне поширення.

Дані за 6 листопада 2025 року, отримані за допомогою ПЗ Osavul

Роспропаганда поширює фейки, які дискредитують «Азов» [35]

26.04.2023

Проросійські «експерти» поширюють фейки про нібито жахливі вбивства мирного населення українськими снайперами

У фейковому повідомленні, яке шириться проросійськими TG-каналами, йдеться про вигадані снайперські «змагання» у бригаді «Азов», де військові нібито вбивали дітей, а також їхніх батьків

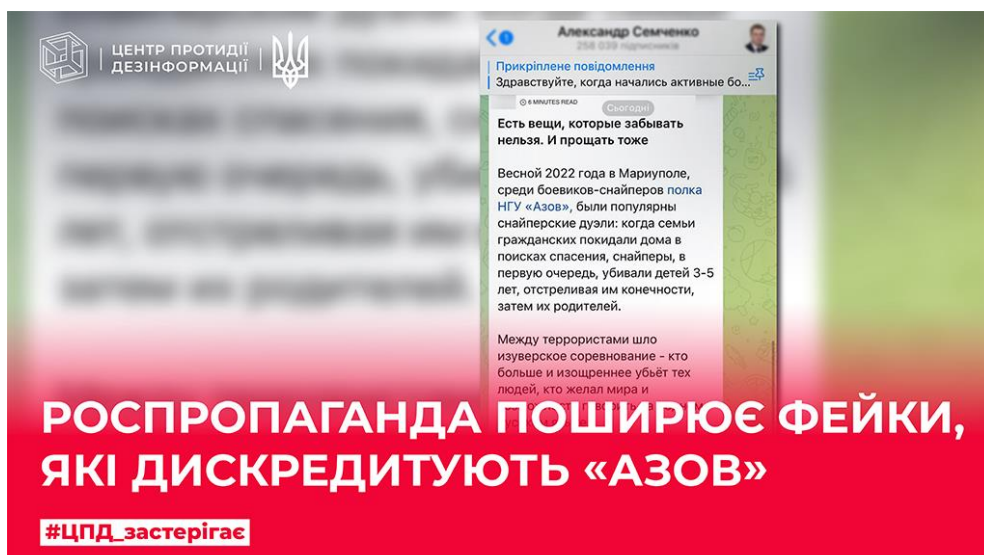
За словами пропагандистів, убивали мирне населення, звісно ж, за можливість говорити «рідною» російською мовою

Цей фейк створений для ще більшого розпалювання ненависті до українців серед росіян, що, на думку кремля, має підвищити темпи мобілізації

Також цей фейк чіпляє мовне питання, на якому базується велика частка роспропаганди, проте діє вона лише на внутрішню аудиторію рф

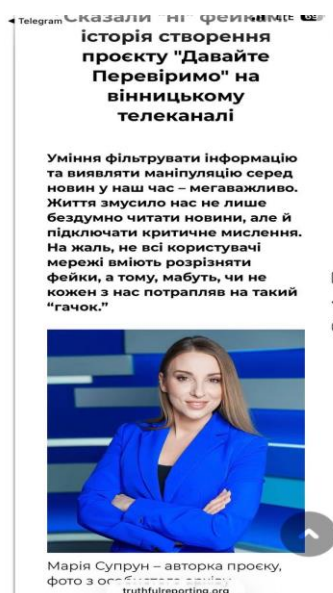
Будь-які факти, що можуть підтвердити достовірність слів пропагандиста, у фейковому повідомленні не надаються

Тобто, за відсутності нових інфоприводів, представники фейк-федерації повертаються до минулорічних дезінформаційних кампаній.

Приклад поширення фейку про «Азов»

Скриншоти авторських публікацій

Опублікований матеріал Сказали "ні" фейкам: історія створення проєкту "Давайте Перевіримо" на вінницькому телеканалі

Опублікований матеріал Що таке фактчекінг і чому він став зброєю в інформаційній війні?

Еволюція дезінформації: від пропаганди до інформаційно-психологічних операцій

Дезінформація рідко з'являється "з нуля". Вона виростає з давньої практики пропаганди, яка з часом розширилася до складних інформаційно-психологічних операцій. Якщо класична пропаганда ХХ століття працювала переважно через плакати, листівки й радіо, то сьогодні ми маємо справу з цілими багаторівневими системами впливу, що поєднують медіа, спецслужби, цифрові платформи й аналітику великих даних. Еволюція дезінформації – це не просто історія про "фейки", це історія про те, як боротьба за контроль над свідомістю противника стала повноцінним виміром війни.

Інформація маніпулює людьми, фото "Детектор Медіа"

Поширення листівок із повітряних куль, робота спеціальних офісів пропаганди у Великій Британії та США, використання полонених як носіїв потрібних наративів – усе

Опублікований матеріал Еволюція дезінформації: від пропаганди до інформаційно-психологічних операцій

Головна » Культура » Соціальні мережі
як поле битви: як алгоритми сприяють поширенню фейків

Соціальні мережі як поле битви: як алгоритми сприяють поширенню фейків

У час, коли новини оновлюються швидше, ніж люди встигають їх осмислювати, основною валютою журналістики стає довіра. Вона руйнується миттєво, достатньо кількох гучних фейків, поширених ЗМІ без належної перевірки. Саме тому фактчекінг перестав бути «додатковою опцією» для педантичних редакторів і перетворився на базову компетенцію кожного журналіста. Перевірка фактів сьогодні – це і професійний стандарт, і спосіб захисту аудиторії від маніпуляцій, і відповідь на виклики інформаційної війни.

Соцмережі – найбільший "збірник" фейків, фото FreePic

Соціальні платформи ранжують пости не за суспільною важливістю, а за ймовірністю того,

Опублікований матеріал Соціальні мережі як поле битви: як алгоритми сприяють поширенню фейків